

Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 38 (1740) ГОД XXXIV БЕЛАСТОК, 17 ВЕРАСНЯ 1989 г. Цана 80 зл.

ПОМНІКІ КУЛЬТУРЫ

ЦАРКВА У ЯЛОЎЦЫ

Ялоўка — тапаграф[illegible] назва ад ракі Ялоўка — левага прытоку Свіслачы, а тая ад беларускага „яловы", па-польску „свярковы".

Даўней горад, сёння вёска ў Міхалоўскай гміне, ляжыць паблізу граніцы з БССР. Забудова кампактная, дамы размешчаны паўз некалькіх вуліц. Насельніцтва займаецца сельскай гаспадаркай, да вайны — рамяством і гандлем. У вёсцы ёсць трохкласная школа, пошта, медычны пункт, злеўня малака, крама. Што датычыць веравызнання, дык насельніцтва мешанае — каталіцкае і праваслаўнае; ёсць на месцы царква і касцёл. Пераважаючая частка насельніцта ў асноўным карыстаецца беларускай мовай.

(Працяг на стар. 7)

АДАМ МАЛЬДЗІС

З Караткевічам у Польшчы

(Пачатак у папярэднім нумары)

А ў другі раз было так. У амаль пустой зале бібліятэкі Чартарыскіх я пачуў, што нейкая жанчына гаворыць з абслугай па-польску, але з яўным рускім акцэнтам. Аказалася яна савецкай фалькларысткай. Як больш абазнанага з Кракавам спытала мяне, дзе тут лепей абедаць. І я адказаў, што мы, ёсць тут такі беларускі пісьменнік Уладзімір Караткевіч, кожны дзень абедаем для разнастайнасці ў іншым месцы.

— Які Караткевіч? — спытала яна. — Той, што вучыўся ў Кіеве і напісаў „Чазенію"?

— Той самы.

— Ой, тады пазнаёмце нас асабіста! Зрабіце ласку!

Па дарозе да Сукеніц мы распрацавалі план розыгрышу. Падыйшлі — бачым: стаіць Валодзя ля помніка Міцкевічу, снег з каўняра абтрасае, на гадзіннік паглядае.

І вось падыходзіць да яго жанчына, апранутая ў дарагое футра, і па-руску строга пытае:

— Таварыш Караткевіч?

— Так.

— Уладзімір Сямёнавіч?

— Та-ак.

— Вось што, Уладзімір Сямёнавіч, вам прапануецца на працягу дваццаці чатырох гадзін пакінуць межы гэтай краіны. Аб прычынах лепей не пытайце, таму што вы іх добра ведаеце самі.

— Ну... Ну што такое я вам зрабіў? Пару разоў у „Кухцік" зайшоў, дык хіба за гэта высылаюць...

Жанчына рассмяялася. І тут Валодзя зразумеў, што яго зноў разыгралі.

— Завошта?! — спытаў ён у мяне меладраматычна, калі ўсё высветлілася.

— А каб не гаварыў, што цябе ўжо ніхто не „купіць", не заснаваўся. Ды і за ўчарашняга „сапраўднага паляка", Валодзечка, за тое, што ты мяне таксама падвёў пад манастырскі мур...

А напярэдадні здарылася вось што. Польскія сябры арганізавалі ў наш гонар „прыём" у кафэ „Літаратурнае" на Плянтах. Прыйшоў з універсітэта прафесар Лужны, нейкі барадаты паэт. Пагаманілі крыху, выпілі па маленькаму кілішачку такайскага віна.

— Паседзімо дзе яшчэ! — рашуча запрапанаваў мне Валодзя, калі пачалі разыходзіцца.

— Дужа няма часу.

— Знойдзеш той час! — калі Караткевіч упарціўся, спрачацца з ім не мела сэнсу. — Пойдзем у „Кухцік"!

— Тады — лепш у „Міхаліковую яму". Афармлена яшчэ мастакамі „Маладой Польшчы". Выспяньскі там бываў. Цыганы спяваюць...

У „Міхаліковай яме" было чамусьці пуставата. За суседнім столікам сядзеў сівы мужчына з „арліным носам". Пацягваючы моцную каву і пітны мёд, Валодзя заўважыў:

— Бідаць, так выглядаў Юльян Тувім, калі быў жывы.

Наш сусед пачуў, што пра яго гаворым. І калі мы выйшлі, спачатку стаяў у гардэробнай чарзе перад намі, а потым — за намі. Як вынікала з наступнай размовы, ён зразумеў, што паміж сабой мы гаворым не па-руску, а вось ці на ўкраінскай, ці на беларускай мове — да яго не дайшло... На вуліцы ён дагнаў нас і адразу пачаў браць быка за рогі:

— Але ж і памыі вы, панове, пілі ў гэтай „яме"!

— Чаму — „люру"? — здзівіўся Валодзя. — Нішто сабе пітны мёд. Стары. Трайны.

— Калі хто прыязджае ў Польшчу з Украіны або з Беларусі, то павінен піць не мёд... Вы... ведаеце генерала Залатарова?

— Здаецца, быў такі. А што?

— Я — той слаўны лейтэнант Сокал, які пад яго началам змагаўся на ўкраінскай і беларускай зямлі за вашу і нашу вольнасць! І калі хто прыязджае з Украіны ці з Беларусі, то запрашаю на сапраўдны польскі пачастунак! Не на такія памыі.

Валодзя штурхнуў мяне ў бок: нарэшце натрапілі на „сапраўднага паляка"! Але мне нешта ныла ў сэрцы, і я пачаў рашуча аднеквацца:

— Няма часу. Спяшаемся!

— Я ведаю, што калі хто прыязджае з Украіны або з Беларусі, то заўсёды не мае ні часу, ні грошай. Я запрашаю, я стаўлю! Ад чыстага польскага сэрца.

(Працяг на стар. 6)

АЛЯКСАНДР НАДСОН

Каля двух гадоў таму назад у „Голасе Радзімы“ паявіўся знішчальны фельетон, прысвечаны вядомаму беларускаму вядучаму дзеячу ў Англіі Аляксандру Надсону. Аўтар фельетона не пакінуў на Надсоне сухой ніткі, асудзіў яго мінулае, яго сучаснае, яго рэлігійныя пачуцці, палітычныя погляды, этычныя, або лепш сказаць антыэтычныя прынцыпы. Я не намерваюся весці палеміку з аўтарам „Голасу Радзімы“. Кожны чалавек павінен мець права да свабоднага выяўлення сваіх думак і ацэнак. І няхай ён разлічваецца з уласным сумленнем, калі сказаў няпраўду. Не ведаю, ці аўтар фельетона сутыкнуўся непасрэдна з Надсонам. Думаю, што не. А калі так, дык павінен больш удумліва ўзважваць свае словы. Я належу да тых, хто ведае Надсона не з чужых ацэнак і інфармацый, а з непасрэдных сустрэч. Першы раз я сутыкнуўся з ім у 1979 годзе. Пасля яшчэ восем разоў давялося мне прабываць з ім ад дзесяці дзён да трох тыдняў за кожным разам. У суме сужыў я з Надсонам не менш чым чатыры месяцы і гэта дазваляе мне фармуляваць ацэнку гэтага чалавека.

Аляксандр Надсон — чалавек рэдкай сярод беларусаў прафесіі. З'яўляецца ён беларускім ксяндзом-уніятам. Кіруе ён беларускім цэнтрам у Лондане. На цэнтр гэты складаецца Бібліятэка і Музей імя Скарыны. Тры трохпавярховыя дамы, царква Пятра і Паўла, невялічкі садзік і вялікі агарод. Калі гадоў шэсць таму назад памёр епіскап Часлаў Сіповіч — галоўны арганізатар беларускага цэнтра ў Лондане, каса гэтага цэнтра налічвала каля шасці тысяч фунтаў. Сёння дзякуючы нястомнай дзейнасці Аляксандра Надсона, налічвае больш чым сто тысяч фунтаў. Ужо адных працэнтаў ад гэтай сумы хапіла б, каб фінансаваць беларускі цэнтр. Адкуль узяліся гэтыя грошы? Аляксандр Надсон з выключнай паслядоўнасцю піша беларусам, рассеяным па ўсім свеце, просіць ад іх дапамогі. Нярэдка сам непасрэдна ездзіць па свеце: у ЗША, Аўстралію, Канаду, — збіраць грошы на беларускі цэнтр.

Любімым дзіцём Надсона з'яўляецца Бібліятэка імя Ф. Скарыны. Дзякуючы Надсону ўдалося сабраць тыя рэдкія беларускія кнігі, якія знаходзіліся ў заходнееўрапейскіх краінах. Апрача гэтага, вядзе ён кнігаабмен з Бібліятэкай імя Леніна ў Мінску. Многія кнігі былі атрыманы з Польшчы. Некаторыя, рэдкія, між іншым, фрагменты кнігі Францішка Скарыны, былі куплены на аўкцыёнах. Дзякуючы гэтаму, была скамплектавана цікавая беларуская і беларусазнаўчая бібліятэка, прысвечаная палітычнай гісторыі, эканоміі, геаграфіі і літаратуры Беларусі. Асобная галіна — гэта прэса. Аляксандр Надсон клапатліва сабраў усё тое, што выдавалася беларусамі на Захадзе пасля вайны. Знаходзяцца там такія рэдкія часопісы, як „Шыпшына“, „Сакавік“, „Бацькаўшчына“, „Беларусь“. У бібліятэцы збіраецца таксама ўся савецкая перыёдыка. У скарынінцы таксама сабрана ўсё тое, што выйшла па-беларуску ў Польшчы. Адносіцца гэта да „Нівы“, „Беларускіх календароў“, літаратурных альманахаў, паэтычных, празаічных і драматычных зборнікаў. Памяшканне Бібліятэкі Скарыны выключнае. Невялікае, але добра загаспадаранае і прытульнае. Вельмі карыснай прыладай у ім з'яўляецца ксеракс, які пазваляе на працягу 20—30 мінут перафатаграфаваць вялікую кнігу.

Крыху скрамней, але таксама цікава выглядае Музей. Мае ён этнаграфічна-гістарычны характар. Знаходзяцца ў ім цікавыя экспанаты, між іншым, лагерная кашуля Ларысы Геніюш. Многія з экспанатаў прывёз я з роднай беларускай хаты. Калаўрот, ручнікі, дыван, бязмен, драўляныя лыжкі.

Кідаецца ў вочы выключны віталізм і універсалізм Аляксандра Надсона. З'яўляецца ён дырэктарам бібліятэкі, загадчыкам Музея, кіраўніком усяго цэнтра, актыўным дзеячом Брытанска-беларускага таварыства і згуртавання беларусаў Вялікабрытаніі. Пры ўсіх гэтых свецкіх функцыях ён рэлігійны беларускі дзеяч. Па некалькі разоў у дзень праводзіць багаслужбы ў царкве, пачынаючы ад вельмі ранніх, а канчаючы познавячэрнімі. Апрача гэтага, працуе ён навукова, займаючыся перш за ўсё асветніцкім рухам у Беларусі сярэдніх вякоў.

Здзіўляе гэты чалавек глыбінёй ведаў не толькі гістарычных, рэлігійных, але і літаратурных. Усё гэта з'яўляецца вынікам выключнай працавітасці. Жывучы з ім пад адным дахам, бачыў я і чуў, як сядзіць ён над кнігамі да позніх начных гадзін, а каля пятай ужо бяжыць у сутане на маленні.

І гэта яшчэ не ўсё. Аляксандр Надсон дасканалы кухар, асабліва ў галіне безмясных страў. Сам ён не есць мяса і таму выспецыялізаваўся ў раслінных стравах, якія варыць з захапляючым размахам. Практычна кожны дзень корміць ён пяцьдзесяць асоб. Прадукты, патрэбныя для кухні, носіць штодзённа ўласнаручна з магазінаў, якія знаходзяцца каля кіламетра ад Беларускага цэнтра.

Нярэдка бярэ ў рукі мятлу і замятае пляцык, сцежкі і вуліцу каля беларускіх дамоў.

Аляксандр Надсон з'яўляецца ініцыятарам і душой семінараў, канферэнцый і сходаў, якія праводзяцца ў Беларускім цэнтры пры ўдзеле ад 50 да 100 асоб. Усіх гэтых людзей Надсон корміць, дае начлег, арганізоўвае прыезды і выезды. Дзякуючы такой паставе Надсона Беларускі цэнтр стаўся магнітам, да якога цягнуць беларусы з усяго свету, у тым ліку і беларусы з Польшчы.

Усё, што робіць Аляксандр Надсон, мае адзін падтэкст і адну мэту. Гэтым падтэкстам і мэтай з'яўляецца думка аб Беларусі. Калі б не ён, праўдападобна, Беларускі цэнтр ужо даўно занапаў бы або і ўвогуле перастаў існаваць.

Зразумела, што ва ўсіх беларусаў, якім дарагая ідэя беларускай культуры, не можа не выклікаць глыбокай падтрымкі пастава Аляксандра Надсона. Таму спробы напасці на гэтага чалавека не могуць не выклікаць асуджэння.

Алесь Барскі

АДЗІН НАРОД, АДНА ДЗЯРЖАВА

Сёння, 17 верасня, мінае роўна паўстагоддзя з таго часу, калі Чырвоная Армія перайшла ўсходнюю граніцу міжваеннай польскай дзяржавы і неўзабаве выйшла на лінію, устаноўленую міждзяржаўным нямецка-савецкім дагаворам, т.зв. пактам Рыбентроп-Молатаў. Вялікія абшары тагачаснай польскай дзяржавы былі далучаны да СССР, у тым ліку ўсе заходнебеларускія землі.

З нагоды 50-годдзя заключэння нямецка-савецкага дагавору прэса, радыё і тэлевізія, а таксама парламент ПНР асудзілі яго як немаральны і злачынны. З другога боку беларускія сродкі масавай інфармацыі падкрэсліваюць іншы аспект дагавору, а менавіта, што ў яго выніку адбылося ўз'яднанне ўсіх беларускіх зямель у адной нацыянальнай рэспубліцы. А гэта значыць, што пакт Рыбентроп-Молатаў выправіў гістарычную несправядлівасць, якую стварыў Рыжскі трактат. Прыгадаем, што гэты ганебны трактат, падпісаны ў сакавіку 1921 г. прадстаўнікамі Польшчы і Савецкай Расіі, разарваў жывое цела Беларусі на дзве часткі. Такі ненармальны стан працягваўся 19 гадоў, да верасня 1939 г.

У гэтай сувязі сумленная ацэнка падзей 1939 г. немагчымая без уліку канкрэтных гістарычных абумоўленняў. Падчас першай сусветнай вайны, калі наш народ будзіўся да дзяржаўнага жыцця, беларускія палітыкі імкнуліся разыгрываць розныя карты: нямецкую, расійскую і польскую. Аднак у кожным выпадку (БНР, федэрацыя з Расіяй ці Польшчай) яны імкнуліся захаваць цэласнасць нацыі як сваё святое, прыроднае права, якое, дарэчы, тэарэтычна не адмаўлялася ні Леніным, ні Пілсудскім. Аднак у Рызе перамаглі звычайныя вялікадзяржаўныя інтарэсы абодвух суседзяў, якія выявіліся ў злачыннай канцэпцыі падзелу беларускай зямлі.

Варта заўважыць, што тых палітыкаў, якія імкнуцца ці адабраюць падзел сваёй бацькаўшчыны, называюць здраднікамі. На нашае шчасце і гонар, пад Рыжскім трактатам не было подпісу прадстаўніка Беларусі. Як жа ў гэтых адносінах было з беларускімі дзеячамі міжваеннай пары ў абодвух частках падзеленай бацькаўшчыны?

Вось жа, як піша Віктар Мароз у артыкуле „Пакты, трактаты і беларусы“, апублікаваным нядаўна ў нефармальным часопісе „Кантакт“ (1989, № 2), „у міжваенным перыядзе не было ніводнай беларускай партыі, якая ў сваёй праграме не дамагалася б злучэння ўсёй беларускай зямлі. У гэтай справе партыі розніліся паміж сабою толькі метадамі, якімі хацелі дасягнуць гэтую мэту“. Такім было становішча не толькі камуністаў і пракамуністычных арганізацый, але і „Цэнтрасаюза“ Астроўскага-Луцкевіча і Беларускай хрысціянскай дэмакратыі — палітычных груповак, якія востра крытыкаваліся ў БССР як нацыяналістычныя, сацыял-фашысцкія і г.д. Аб гэтым, між іншым, сведчыць артыкул „Славянафільства і беларускі народ“, апублікаваны 19.I.1940 г. у віленскай хадэцкай „Крыніцы“, у якім адабралася вызваленчая місія Чырвонай Арміі і працэс ўз'яднання ўсіх беларускіх зямель. Невыпадкова гэтую падзею акцэптавалі нават тыя беларускія дзеячы, якія не пагаджаліся з савецкай сістэмай. Аб гэтым вырашаў лепшы ці горшы, але агульны лёс нацыі, якая пачынала новы этап свайго развіцця ў адной дзяржаве.

Прыхільна ўспрыняла савецкую ўладу таксама пераважная частка сялянства — асноўная маса насельніцтва Заходняй Беларусі. Аб гэтым сведчаць не толькі савецкія публікацыі, якія могуць быць западозраны ў тэндэнцыйнасці, але і выказванні нямецкіх і амерыканскіх даследчыкаў, а таксама польскіх аўтараў у шматлікіх пазацэнзурных выданнях, якія цяжка было б лічыць пераказчыкамі прасавецкіх сімпатый. У гэтых адносінах варта працытаваць успамін нашага беластоцкага пісьменніка Васіля Петручука: „Хачу выразна падкрэсліць, што я быў вызвалены (без двукосся) Чырвонай Арміяй. Я ў 1939 годзе ўпершыню пайшоў у школу і то ў савецкую школу, якой мы, беларусы, вельмі чакалі (...). Цяпер гавораць розна і было па-рознаму, але мы чакалі прыходу савецкай улады, як дзіця чакае прыходу маці з поля“. („Ніва“, 5.II.1989 г.).

Аднак сёння, праз паўстагоддзя, з'явіліся аўтары, якія спрабуюць даказваць, што такія ацэнкі не што іншае, як „сталінская прапаганда“ (гл. Jacek Grün, „Docent sfrustrowany”, „Kurier Podlaski”, 8—10.IX.1989 г.). Зноў іншыя, як напр. С. Таляронак у мінскім „ЛіМе“ ад 25 жніўня, памяншаюць значэнне дзяржаўнага ўз'яднання беларускай нацыі і падкрэсліваюць адмоўныя, нярэдка трагічныя, падзеі, якія адбыліся пасля ўз'яднання, такія, як расправа з дзеячамі заходнебеларускага вызваленчага руху, масавыя рэпрэсіі і г.д.

Не будзем аспрэчваць выказванні Таляронка, аднак заўважым, што як у кожнай справе, так і ў гэтым выпадку неабходны дакладны аналіз і выважаны рахунак страт і прыбыткаў. У прыватнасці, можна задумацца, **ці ў выніку ўсіх міжваенных і пасляваенных выпрабаванняў існавала б сёння беларуская нацыя, калі б не адбылося яе ўз'яднанне, калі б Заходняя Беларусь працягвала заставацца ў межах Польшчы?**

У адрозненні ад беларускага, польскі пункт гледжання на падзеі 1939 г. абумоўлены перш за ўсё стратай каланіяльных абшараў на ўсходзе. У гэтых адносінах Рыжскі трактат быў для Беларусі не менш амаральным і злачынным, чым для Польшчы быў пакт Рыбентроп-Молатаў.

Юры Туронак

ПРЫСУТНАСЦЬ

студэнцкая старонка

ПАДЗЯКА

Галоўная рада БАСа — арганізатары студэнцкага рэйду „Бацькаўшчына 6“ сардэчна дзякуюць людзям, без зычлівасці якіх і прыхільнага стаўлення да нашай ініцыятывы правядзенне летняга вандравання было б немагчымым. Асаблівая падзяка належыцца:

— бацькам Юркі Каліны за гасціну ў Кашалях,

— начальніку гміны Чыжы Рыгору Мацкевічу за ўсебаковую дапамогу,

— дырэктару Гміннага асяродка культуры ў Чыжах, Юрку Якімюку і працаўніцы тае ж установы Галіне Мартынюк, членам калектыву „Чыжоўцы“ за цудоўную атмасферу ў Чыжах,

— бацькам Міколы Ваўранюка за гасціну ў Вялікіх Тыневічах,

— моладзі з Тыневіч за арганізаванне вогнішча,

— бацькам Міраслава Пякарскага за ветлівае прыняццё ў Ляўкове,

— дырэктару Пачатковай школы ў Нараўцы за магчымасць начлегу ў памяшканнях школы,

— дакладчыкам і госцям рэйду: Міколу Ляшчынскаму, Антону Мірановічу, Віктару Шведу, Аляксандру Баршчэўскаму, Лёніку Тарасэвічу, тэатральнаму калектыву „Парнас“,

— нашым сябрам, а заадно і важакам — Яўгену Вапу, Алегу Латышонку — за тое, што на працягу цэлай вандроўкі дзяліліся сваімі ведамі і дасведчаннем, што найбольш ярка выявілася ў дакладах у Чыжах і Нараўцы.

Шчырае беларускае дзякуй!

Г.Р. БАС —
Жыве Беларусь!

Ой, як не хацелася выходзіць з Орлі!

Тыневічы... дзе Парнас бавіў нас да слёз...

Гродна. Чакаем князя Купаліша.

Гродна. На гэтай лодцы прыплыў князь Купаліш.

КУПАЛЛЕ НА БЕЛАРУСІ

У днях 30.VI—3.VII група БАСаўцаў была на Беларусі, куды запрасілі нас сябры з гродзенскай „Паходні“. Першага дня вечарам, недзе ад гадзіны 21.00, мы ўдзельнічалі ў святкаванні Купалля. Яно праводзілася ў вельмі прыгожым месцы ў лесе, над Нёманам. Арганізатарамі мерапрыемства з'яўляліся „паходненцы“, таму і ўдзельнікі — гэта ў большасці прыхільнікі Адраджэння. Людзі прыходзілі цэлымі сем'ямі, хаця моладзі не было зашмат. Ад пачатку над парадкам назіралі міліцыянеры, але, не заўважыўшы нічога дрэннага ў паводзінах сабраных, каля поўначы адправіліся з-над Нёмана.

Успамінаючы гэтае свята, трэба падкрэсліць вельмі цікавы яго сцэнарый. Зразумела — быў час, каб сплесці вяночкі, а затым пусціць іх на ваду. Выбіралі Купалінкі, адведаў нас князь Купаліш, а з водарасцяў выклікалі Зоську-Саламяную Страху — сапраўдную ведзьму. У лесе знайшліся кветкі папараці, якія наогул беспаспяхова шукаем у такую ноч. Беларускія песні пры вогнішчы працягваліся да рання.

Другі дзень нашай пабыўкі ў Гародні прайшоў на агляданні горада. Мы ўдзельнічалі таксама ў багаслужбе, якую адпраўляў мітрапаліт Беларусі Філарэт, затым правялі вельмі цікавы вечар. Былі ў гасцях у Віктара Шалкевіча, „паходненца“, які таксама вёў Купалле. Мелі магчымасць цікава пагутарыць і паслухаць яго песні. Пасля кароткага сну, на наступны дзень раніцай мы паехалі ў Вільню. Цэлы дзень хадзілі па старых вуліцах, наведвалі цікавейшыя месцы, бачылі плошчу Лукішкі, дзе быў павешаны К. Каліноўскі, і з захапленнем прыслухоўваліся мове віленскай вуліцы. Як жа інакш яна гучыць у параўнанні з вуліцамі Гародні, дзе роднай мовы амаль зусім не пачуеш. Здаралася, што калі мы гаварылі ў крамах пабеларуску, нам адказвалі папольску. Гэта, здаецца, найбольш непрыемны ўспамін з Беларусі.

На Беласточчыну мы вярталіся з заплечнікамі, поўнымі беларускіх кніжак, і галовамі, поўнымі ўражанняў. Развітваючыся, гаварылі „да пабачэння“ — сапраўды, вельмі добра, што наладзіліся кантакты і супрацоўніцтва. Толькі такім чынам можна нешта зрабіць дзеля нашай супольнай беларускай справы. Думаю, што часцей будзем сустракацца і вучыцца адзін ад другога.

Карыстаючыся нагодай, хачу таксама падзякаваць нашым сябрам за вельмі цёплы і сардэчны прыём.

Дзякуем! Да пабачэння!

Барбара Кучынская
Фота аўтара

ШАНОЎНАЯ РЭДАКЦЫЯ!

Заахвочаны ўдачай Жоржы Трахімчука з Бразіліі, які, дзякуючы „Ніве", адшукаў сваіх сваякоў у Беластоку, вырашыў і я звярнуцца да Вас з просьбай дапамагчы мне адшукаць двух маіх дзядзькоў — Канстанціна (1905 год нараджэння) і Івана (1910 год нараджэння) Мусько, сыноў роднага брата майго дзеда Данілы Мусько, Тараса. Дзед мой, пасля службы ў царскім ваенна-марскім флоце ў Кранштаце каля сённяшняга Ленінграда, амаль усё сваё жыццё пражыў у роднай вёсцы Дубна, што ў Боцькаўскай гміне на Бельшчыне, куды вярнуўся ў дваццатыя гады. Жыццёвыя жа абставіны маіх дзядзькоў кінулі іх у далёкую Аргенціну. Ад сваёй цёткі Юлі, іх роднай сястры, якая зараз пражывае ў Мінску на Беларусі, я даведаўся, што ў свой час спрабавалі яны навязаць лучнасць з сям'ёю ў Дубне і, здаецца, у Беларусі, але лісты быццам бы не даходзілі.

Будучы ў цёткі ў Мінску, мне ўдалося ўсяго атрымаць, не ведаю ці актуальны яшчэ, адрас іхняга сябры: **W. Godunchuk, Calle Aquirre 2685, por 4 de Junior Lanus, Bs. As., Rep. Argentina.**

Буду вельмі ўдзячны усім тым беларусам ці ўкраінцам у Аргенціне, якія змогуць дапамагчы адшукаць маіх дзядзькоў або высветліць іх лёс. Лісты прашу накіроўваць на адзін з адрасоў: **Jerzy Traczuk, ul. Jaracza 1/42, 00-343 Warszawa, Poland,** або **Bystre 5, 17-113 Šnieżki, woj. Białystok.**

Загадзя шчыра дзякую за дапамогу.

Юрка Трачук

ПАВАЖАНЫЯ СУПРАЦОЎНІКІ „НІВЫ"!

Неяк было я вырашыў, што мой сакавіцкі ліст так і не трапіў да вас. Але, калі на прошлым тыдні атрымаў ад сябра з Гомеля чарговы стос „Нівы", адразу за чатыры месяцы (жыву я на Украіне, а па-за межамі БССР падпісацца на „Ніву" немагчыма), быў бясконца ўзрадаваны, тым болей, што ў майскім нумары быў змешчаны і мой ліст. Але і цяжкасці з пераводам грошай на пабудову Беларускага музея ў Гайнаўцы вырашыліся раптам іншым шляхам, на афіцыйным узроўні, аб чым я даведаўся спачатку з „Ліму", а зараз прачытаў і на старонках „Нівы". І таму адразу з вялікім задавальненнем на рахунак № 141713 у Мінску зрабіў свой уклад, на які ў гэты час быў здолен — 15 рублёў, так як зараз жывем утраіх на мой заробак 170 рублёў у месяц.

Гэта толькі мой другі ліст да вас, але, як і ў першым і як багата хто яшчэ ў сваіх лістах да вас, колькі раз удзячны за такі цікавы штотыднёвік. Таму дарую сваіх два вершы. Я не пісьменнік і не паэт. За сваіх 26 гадоў напісаў мо толькі адзін ці паўтара дзесятка вершаў, ды і то на рускай мове.

Я не хачу лічыць зараз сябе вінойным у дрэнным веданні роднай мовы і не лічу вінойнымі бацькоў. Вінаваты Час, Дзяржава і яе сістэма. Але ёсць мой Час, і я сам набуду тое, што хтосьці за мяне страціў.

Гарусь Кавалевіч, Чэбаксары

РАЗМОВА З ЮРКАМ ЯНЧУРЭВІЧАМ і ВІКТАРАМ ДАЙНОВІЧАМ З ГРОДНА

Міра: Давялося нам, беластоцкім студэнтам, быць разам з вамі амаль месяц. Аддалі нас у вашыя рукі, каб мы разам працавалі ў інтэрэтрадзе і вы паказалі нам Беларусь...

Віктар: Я жыву ў Гродне, вучуся ў Гродзенскім дзяржаўным універсітэце, на факультэце правазнаўства, Юрка таксама. Мне 24 гады, Юрку — 21. Па-беларуску я ўмею гаварыць, вучыўся гэтай мове сем гадоў. Па нацыянальнасці мы — палякі. Карыстаемся ў штодзённым жыцці рускай мовай.

М.: Якая культура для цябе самая блізкая?

В.: Цяжка сказаць. Я мог бы сказаць так: самая блізкая для мяне — культура еўрапейская.

М.: А што скажаш наконт мовы?

В.: Карыстанне з рускай мовы выклікана многімі фактарамі. Гэта перш за ўсё абрусенне насельніцтва Заходняй Беларусі і

выкарыстанне рускай мовы як дзяржаўнай. У мяне, калі я знаходжуся сярод прадстаўнікоў няпольскай нацыянальнасці, няма ніякіх праблемаў, таму што ўсе размаўляюць на адной мове. Але, вось, у ацэнцы розных здарэнняў мая прыналежнасць да польскага народа мае значэнне і мае погляды не заўсёды адпаведныя з думкамі не-палякаў.

М.: Як ацэньваеце сітуацыю палякаў на Беларусі?

В.: Што датычыць ацэнкі сітуацыі палякаў, якія апынуліся пасля 1939 года на тэрыторыі Савецкага Саюза — яна адназначная. Наступіла адарванне гэтай часткі народа ад асновы. Аб гэтым гаворыць і недахоп школаў з польскай мовай навучання...

М.: Паяўляюцца ўжо ў школах класы з польскай мовай (але ж часта дзеці, якія будуць там вучыцца, увогуле не ведаюць гэтай мовы, таму што іх бацькі ёй не карыстаюцца), адкрыты ў

АДКРЫТАЕ ПІСЬМО СЯБРАМ

Не чуў і не бачыў, каб хтось з беларусаў пісаў так званы „list otwarty". Калі беларусы пішуць адзін другому, то закрыта, а калі ўжо публічна перадаюць свае думкі, то ціхенька, каб часамі ніхто не пакрычаў на іх!

Пішу проста „адкрытае пісьмо" да ўсіх дзеячоў беларускіх арганізацый у Польшчы і па-за Польшчай, і да ўсіх іншых дзеячоў, і да простых людзей, якія пачуваюцца беларусамі.

У сучасным свеце асновай незалежнасці, як усе ведаем, а замоцна не ўсведамляем, з'яўляецца гаспадарка, і то моцная гаспадарка, а ў выпадку аднаго чалавека — колькасць сродкаў, прыналежных яму.

Існаванне яўрэяў як нацыі праз тысячы гадоў без сваёй дзяржавы было абумоўлена рэлігіяй і перш за ўсё матэрыяльнай незалежнасцю. Так ёсць і цяпер — каб не дапамога Ізраілю ад багатых яўрэяў з усіх бакоў свету, утапіўся б ён у моры арабаў.

Затое беларусы як народ захавалі сваю мову, культуру і нацыю не таму, што іншыя багатыя і свядомыя беларусы падтрымлівалі іх доларамі. Беларусы таму не загінулі як нацыя, што да іх ніхто не адносіўся сур'ёзна. Беларускі мужык не быў пагрозай для нікога. Ён мусіў быць заўсёды ласкавы для кожнага! Ці трэба было з ім лічыцца? А як жо беларус разумнеў, адукаваўся — то асіміляваўся з суседзямі. А яны мелі ўстановы, законы, караля, цара, урэшце — дзяржаву. Апошнія багатыя беларусы, пішу „багатыя", але не ў сучасным значэнні багацця, а ў сэнсе шаснаццатага стагоддзя: гэта Астрожскі, Тышкевіч, Сапега, Пац і іншыя. І тады, у XVI стагоддзі, была Беларусь з беларускім словам і мовай, з беларускімі ўстановамі і ўладай. Парадокс гісторыі, не адзіны зрэшты — беларуская дзяржава — БССР, афіцыйна не паслугоўваецца беларускай мовай! — — затое калісь беларуская дзяржава называлася Вялікім княствам Літоўскім.

Заўжды ў гісторыі народа, у яго існаванні з'яўляюцца спрыяльныя моманты развіцця, і, калі народ іх не выкарыстае, паглыбляецца заняпад усіх элементаў нацыянальнасці. Такім спрыяльным цяпер момантам для беларусаў (усіх!) з'яўляецца перабудова ў СССР і ў Польшчы. Цяпер нашы суседзі заняліся сур'ёзна сабой (нарэшце!), а мы мусім гэты момант выкарыстаць — каб стацца народам годным, свядомым сваёй сілы і значэння. Дзякуючы працавітасці, і што не гавары, але і таленавітасці нашага народа, можам смела і хутка ўвайсці ў сям'ю сучасных высока цывілізаваных дзяржаў. Беларусы маюць вялікія багацці, неабсяжныя прасторы палёў, лясоў і якую-такую інфраструктуру. Маем ужо адукаваныя кадры, якімі пакуль што карыстаюцца іншыя.

Каб не дапусціць да старэння нашых вёсак, трэба не так многа; проста — трэба стварыць у іх малыя прадпрыемствы для перапрацоўкі (?) сельскагаспадарчай прадукцыі... Цяпер гэта вялікі пажа-

(Працяг на стар. 11)

З мінулага Белавежы

Год 1897 быў важны для жыхароў Белавежы некалькімі важнымі здарэннямі. У мясцовасць давялі чыгунку. Закончыліся апошнія працы ў новым палацы, царкве, а таксама пры заснаванні палацовага парку. Ну, і нарэшце наведаў Белавежу цар Мікалай II, у суправаджэнні сям'і і некаторых прадстаўнікоў двору. Праўду кажучы, ён ужо сюды прыязджаў, але яшчэ не як уладар Расійскай імперыі.

Да прыезда ў Белавежу, цар наведаў 20 жніўня 1897 г. кафедральны сабор Св. Тройцы ў Варшаве, затым — 25 жніўня — прыехаў у Беласток, дзе наглядаў вайсковыя манеўры і таксама заходзіў у мясцовы сабор. Асабліва горача прывіталі цара вучні беластоцкіх царкоўнапрыходскіх школ. На наступны дзень прыходскія школы Беластока наведала царыца Аляксандра Фёдараўна.

27 жніўня 1897 г. цар з жонкай і дзецьмі — Вольгай і Таццянай, у суправаджэнні вялікіх князёў Уладзіміра Аляксандравіча, Міхала Мікалаевіча і князя Саксен-Альтэнбургскага, прыбыў чыгункай у Белавежу. Дарэчы, быў гэта першы курс цягніка на новай лініі Гайнаўка—Белавежа. У час апошняга царскага візіта ў 1894 г. гэтую адлегласць трэба было адолець экіпажам.

Цар Мікалай II запрасіў у Белавежу на паляванне таксама міністра двору — барона Фрэдэрыкса, генерал-ад'ютанта Рыхтэра і Гезэ, генерал-лейтэнанта князя Вяземскага і членаў сваёй світы — генерал-маёра Грынвальда, князя Галіцына, лейб-хірурга Гірша і флігель-ад'ютанта князя Качубея.

Раніца 28 жніўня 1897 г. у Белавежскай пушчы ўстала пахмурнай, аднак гэта паляўнічым настрою не сапсавала. У лясныя нетры выехалі яны а 8 гадзіне. Палявалі ў Каралёўскім раёне. Перад другім снеданнем на месца палявання прыехала імператрыца. Кампанію ёй састаўляла княгіня Абаленская. У той самы час царскія дочкі наведвалі белавежскую царкву Св. Мікалая Чудатворца. Паляўнічыя з лесу вярнуліся падвечар, з 23 штукамі ўпаляванай дзічыны.

Назаўтра ловы перанесліся ў Броўскі раён, дзе палявалі тры наступныя дні. Цар пасля снедання вярнуўся ў палац, а іншыя паляўнічыя займаліся ловамі яшчэ да гадз. 18.30. З лесу прывезена 5 зуброў і 6 ласёў. Такі добры вынік пачаў яшчэ больш распальваць цягу да палявання.

30 жніўня ў пушчу выехалі трохі пазней. Пасля снедання ўсе пайшлі ў мясцовую царкву на набажэнства, адслужанае а. Міхалам Шырынскім. У гэтым дні, вядома, вынік палявання быў менш шчодры.

31 жніўня 1897 г. прыпала якраз у нядзелю, аднак палявання не перарывалі. У лес па-

вашым універсітэце факультэт польскай філалогіі...

В.: ... даходзіць брак газеты, часопісаў, выдаваных па-польску, а на тэрыторыі Гродзенскай вобласці жыве шматзначная колькасць палякаў...

М.: Можна таксама запытаць, колькі на Беларусі жыве беларусаў, і колькі ў іх газет і часопісаў на роднай мове ці беларускіх класаў у школах!

В.: Праўда, але ў апошні час зазначаюцца змены ў сітуацыі і палякаў, і беларусаў.

Ю.: Што датычыць нацыянальнай свядомасці, усё залежыць ад самага чалавека. А што датычыць развіцця польскай культуры на Гродзеншчыне — ёсць нейкія перспектывы для яе, якая б яна не была. Многа для яе робяць гродзенскія касцёлы. Справы ідуць у напрамку лепшага.

В.: Хочацца верыць, што гэтыя перамены будуць развівацца і дапамогуць у збліжэнні нашага народа, які жыве ў БССР, з асноўным народам Польшчы.

М.: Еўропа яднаецца, свет хоча жыць без граніц і варожасці. А суродзічы будуюць сабе бар'еры, браты глядзяць на сябе воўкам...

В.: Калі ўзяць пад увагу суадносіны паміж нацыянальнасцямі, якія жывуць на Беларусі, я не заўважыў вострa абрысаванай антыпатыі ці варожасці. Трэба мець надзею, што і далей усё будзе ў гэтых адносінах праходзіць спакойна і мірна. Так, як і ўсюды, на Беларусі назбіралася даволі многа праблем у міжнацыянальных адносінах, якія неабходна рашыць.

М.: Віктар, цябе выбралі камендантам студэнцкага будаўнічага атрада „Дружба" — „Przyjaźń", адзінага ў Гродзенскай вобласці. Напэўна, мела пры тым значэнне, што ты — паляк і лепш зможаш дагаварыцца з намі, з гэтага боку мяжы. Але вось высветлілася, што ў атрадзе гучала мова і беларуская! Якое здзіўленне выклікала ў Аліка Вітута з-пад Воранава, Тані Шымановіч з-над Іўя ці Пеці Апановіча з Палесся, калі Бажэна Бурачэўская з Гарадка ці Ян Андрэй Трэска з Гайнаўкі адазваліся да іх па-беларуску! Або калгасніцы з Капцёўкі, якія здзівіліся: „Адкуль вы ведаеце простую мову?" Што вы скажаце на гэта, камісар?

Ю.: Па нацыянальнасці я паляк, але гэта абсалютна не перашкаджае мне ў штодзённых кантактах з людзьмі іншай нацыянальнасці. Для мяне галоўнае ў чалавеку — сам чалавек, яго душа, а не пашпартныя дадзеныя. Напэўна, у адносінах з дзяўчатамі даходзяць да душы таксама і вонкавыя фактары. Што датычыць мовы, усё залежыць ад асяроддзя; я ў асноўным гавару па-руску (так ужо і ёсць тут ад пачатку саракавых гадоў), але калі я ў вёсцы, размаўляю якраз на гэтай „простай" мове, руска-польска-беларускай. Калі я з палякамі, і яны гавораць па-польску, дык і я па меры магчымасці гавару па-польску. Здаецца, выходзіць няпрэнна.

М.: Асабліва з дзяўчатамі. Вы абодва — яшчэ халасцякі. Які ваш ідэал дзяўчыны?

Ю.: О! Самае цікавае пытанне! Які можа быць ідэал жанчыны? Пэўна, такі, як і ў многіх мужчын: у меру прыгожая, у меру разумная, у меру чуллівая, у меру стройная... і гэтак далей. А меры гэтыя буду ўстанаўліваць я, калі буду выбіраць спадарожніцу жыцця. Гэта важнае ў жыцці — добрая сям'я, вернасць сяброў...

Размаўляла **Міра Лукша**

Вышыня.
Фота **Васіля Жушмы**

Альцы было сем гадоў, калі памерла маці. Банька праз год пацешыўся, ажаніўся з удавой. Мачыха мела сваіх двое дзяцей, але яны засталіся жыць пры старой бабулі. У бацькі быў дрэнны характар — кепска адносіўся да сваіх бацькоў, а аб дзецях жонкі нават і не хацеў слухаць.

Часта дома ўзнікалі скандалы. Не раз мачыха адыходзіла да сваёй маці, але муж яе перапрашаў і яна вярталася. Мачыха дбала пра дзяцей мужа, як пра сваіх. Брат Алькі быў зусім маленькі і асабліва ён патрабаваў апекі.

Нарадзілася дзяўчынка. Алька была задаволена, што ў яе ёсць сястрычка. Ахвотна дапамагала мачысе пільнаваць Марыльку.

Дзяўчына закончыла восьмы клас і першы раз пайшла на вясковую забаву. Там спадабалася хлопцу з горада. Цэлы час танцавалі разам. На перапынку Вальдэк частаваў Альку папяросамі. Пасля забавы, правёў дадому. На панадворак не заходзіў, але стаялі каля веснічак. На развітанне падарыў папяросы „Кармен".

— Чаму ты так доўга там была? — спыталася мачыха. — Ідзі хутчэй спаць, а то бацька біць будзе.

Дзяўчына хутка заснула.

Мачыха глянула на плашч — быў забруджаны. Хацела яго намачыць, каб на другі дзень памыць, але заўважыла, што ў адной кішэні штосьці ёсць. Глянула і адранцвела. Там была цэлая пачка лепшых папяросаў! Мачыха ўкінула іх у агонь.

— Што ты сабе думаеш? — лаяла раніцай Альку. — Яшчэ зарана пачынаць курыць! Ты толькі падумай! Твая маці памерла на сухоты, то і ты захварэеш! Нашто табе папяросы? Я іх спаліла, бо баялася, каб бацька не ўбачыў. Ён табе не дараваў бы!

— Мама, — абяцала Алька, — я больш курыць не буду!

Калі вучылася ў горадзе, Алька пачала многа курыць, але дома гэтага не паказвала.

Пасля заканчэння прафесіянальнай школы пачала працаваць цырульніцай. Зарабляла добра. Пазнаёмілася з хлопцам і пачала з ім жыць. Хлопец нідзе не працаваў, і жылі выключна з яе грошай і з таго, што давалі ім бацькі.

Аднойчы Мірэк паехаў памагаць бацькам і не вярнуўся ў суботу. Алька пайшла сама на дыскатэку і там пазнаёмілася з дыск-жакеем. Пасля дыскатэкі адразу пайшлі да яго і апынуліся ў ложку.

Як толькі Мірэк вярнуўся з вёскі, Алька выгнала яго. Хадзіла з Робертам датуль, пакуль зацяжарыла. Даведаўшыся аб гэтым, Роберт сказаў, што ён жанаты і ў яго двое дзяцей.

— Але гэтым не перажывайся, я разводзуся з жонкай. Я перастаў яе кахаць, як пазнаў цябе! — пацяшаў Альку.

Развясціся не развёўся, але сына запісаў на сваё прозвішча. Аліменты дасылае рэгулярна. Алька замуж не выйшла. Жыве найчасцей з хлопцамі, якія нідзе не працуюць. З кожным яна жыве найбольш два гады, а пасля прыходзіць да вываду, што не зышліся характарамі.

Аўрора

ляўнічыя выехалі зараз пасля снедання. Далучыў да іх вял. кн. Мікалай Мікалаевіч, які прыехаў у Белавежу ранняй гадзінай. Цар астаўся ў палацы, каб магчы прыняць удзел у паўднёвым набажэнстве. Калі яно адслужылася, цар, не зважаючы на пералётны дождж, накіраваўся ў лес. Кампанію яго састаўлялі жонка Аляксандра, княгіня Абаленская і граф Бенкендорф.

Паляванні працягваліся штодзень, да 6 верасня ўключна. Апрача раёнаў ужо спамянутых, паляўнічыя прабавалі сваіх сіл таксама ў раёнах Гайнаўскім і Старынскім. Другога верасня ўсе ў пушчу паехалі цягніком. Лік паляўнічых павялічылі ў гэты час камерюнкер Мамантаў і царскі лоўчы Дыц.

Царыца адведвала палюючых 3, 4 і 5 верасня. У гэты апошні дзень навінкай было снеданне, падрыхтаванае ў спецыяльным павільёне, збудаваным у Звярынцы. Надвор'е ў час паляванняў было пераменнае, але, на шчасце, абыйшлося без ліўняў.

За 10 дзён упалявана 209 штук рознай дзічыны, у тым ліку 36 зуброў, 37 ласёў, 25 аленяў, 3 рабыя алені, 69 сарнаў, 16 дзікаў, 3 зайцы, 2 глухары і 18 лісаў. Найвялікшы лік выпаў на князя Саксен-Альтэнбургскага — 37 штук. Сам цар заняў толькі шостае месца. Пераданошняе вялікае царскае паляванне, наладжанае ў Белавежскай пушчы царом Аляксандрам III у дн. 22 жніўня — 3 верасня 1894 г., закончылася вынікам: 81 штука дзічыны.

Штодзень, позна вечарам, пасля вячэры, у Белавежы перад палацам наладжваўся агляд упаляванай дзічыны. Клалі яе на левы бок, найперш штукі, застрэленыя царом, потым яго госцьмі. Дзічыну прыбіралі гірляндамі з галінак яліны і дуба. Месца агляду асвятлялі паходні, пастаўленыя ў чатырох вуглах. У гонар кожнага віду дзічыны ігралі спецыяльныя гейналы. Потым дзічыну раздавалі войску, якое прымала ўдзел у паляваннях як аблава, лясной і паляўнічай адміністрацыям і іншым людзям.

У апошні дзень пабыўкі ў Белавежы, г.зн. 6 верасня, царыца наведала яшчэ абедзве белавежскія народныя школы. У той, у якой вучыліся хлопцы (у Заставе), імператрыцу прывітаў дырэктар Гродзенскай дырэкцыі народных школаў — Фівейскі. Аляксандра Фёдараўна прысутнічала на ўроку рускай мовы і агледзела ручныя працы вучняў у галінах пераплёту і садаўніцтва. У жаночай школе (у Стачку) ролі вітаючага выступіў інспектар Вышаслаўцаў. Царыца прыслухоўвалася некалькім урокам, прагледзела сшыткі і ручныя працы. Дзяўчынкі падарылі госцю дыванік, прыгожа вышыванае сашэ і два вязаныя пледы для маленькіх дочак царскай пары. Аляксандра Фёдараўна папрасіла тры вучаніцы наведаць яе ў палацы. Паказала ім спальню, у якой якраз спала Таццяна, затым зрабіла дзяўчынкам памятны здымак. На развітанне дзяўчынкі атрымалі падарункі.

У той самы дзень, а 19 гадз., шаноўныя госці адправіліся чыгункай у Спалу. Развіталі іх тлумна прыбыўшыя на рампу жыхары Белавежы. Неадкладна ў мясцовай царкве адслужылася набажэнства дзеля шчаслівага падарожжа.

З пабыўкай цара Мікалая II у Белавежы звязана яшчэ адна цікавінка, аб якой нельга не ўспамінуць. Імператару спадарожнічаў польскі фатограф Баляслаў Матушэўскі, які ад мая да канца лістапада 1897 г. працаваў як прыдворны царскі кінематаграфіст. На кінастужцы ён увекавечыў, між іншым, ад'езд Мікалая II на манеўры ў Беласток і паляванне ў Белавежы. Безумоўна быў гэта першы фільм, рэалізаваны на Беласточчыне. Шкада толькі, што гэтая каля 20-метровая стужка не збераглася да нашых дзён.

Белавежцы царскую сям'ю гасцілі яшчэ некалькі разоў. Мікалай II прыязджаў на паляванні ў Белавежскую пушчу кожныя больш-менш тры гады да пачатку I сусветнай вайны.

Пятро Байко

Адам Мальдзіс

З Караткевічам у Польшчы

(Працяг са стар. 1)

— Але ж...

— Ніякага „але“, Адасевіч, нельга крыўдзіць чалавека! — заўпарціўся Караткевіч.

І мы пайшлі ў вялікае „гумно“ пад назвай „Гаволка“, дзе наш новы знаёмы выкупіў тры ўступныя білеты па дзесяць злотых (на нашыя гэта было тады па пяцьдзесят капеек) і, сеўшы за столік, гучна паклікаў афіцыянта:

— Гэта нашы савецкія госці. Мусіце іх абслужыць на вышэйшым узроўні! — і прашаптаў яму нешта на вуха.

Неўзабаве на стале з'явілася цэлае „мора“. І нейкая мізэрная закусь: агурок, капуста.

— Але ж пан і многа грошай патраціў, — бянтэжыўся Валодзя. — Адомас, пашукай у сваім партфелі які сувенір, — шапнуў мне.

— Які пан! Дай пысу! Вып'ем на „брудзя“! — гарлапаніў „лейтэнант Сокал“. На пласцінку з беларускімі песнямі, дзе мы паставілі свае аўтографы, нават не звярнуў увагі. Знішчаў заказанае з шалёным імпэтам. Прыставаў да жанчын за суседнім столікам. Нарэшце неяк абвяў. Я папрасіў у афіцыянта рахунак, і той прынёс — нешта на чатырыста восемдзесят злотых.

— У мяне толькі дзесяць, — прамармытаў „Тувім“. — Але затое ёсць ашчадная кніжка, я зараз збегаю, здыму тысяч з пяць — і тады па-сапраўднаму пагуляем!

У дзесяць гадзін вечара ён пойдзе ў ашчадную касу! Смеху варта... Я ціхенька разлічыўся з афіцыянтам, і мы падаліся да дзвярэй. А „лейтэнант Сокал“ тым часам прыстройваўся за суседні столік, адкуль яго гналі...

Ноччу, гадзіны ў чатыры, Караткевіч, расказваў потым сам, раптоўна, нібы ад штуршка, абудзіўся і доўга не мог заснуць: вечна гэтых беларусаў нехта крыўдзіць: то шведы, то французы, то немцы, а цяпер яшчэ і „лейтэнант Сокал“...

Назаўтра пан Нядзеля ўспрыняў нашы нягоды з гумарам:

— Не толькі ж у вас водзяцца „дзеці лейтэнанта Шмідта“... Будзь, Валодзя, асцярожны, у выпадку чаго не купляй Вавельскі замак ці які помнік, — і расказаў нам гісторыю-анекдот, як аднаму амерыканцу ў Варшаве „прадалі“ калону Зыгмунта. Стаіць мільянер, любуецца. Падлабуньваюцца двое: „Падабаецца?“ „О йес!“ „Купіць хочаце?“ „О йес!“ У момант абсталі ў нейкай кватэры бюро, плакаты расклеілі, машыністка ляпае. Прывялі туды амерыканца, заплаціў наяўнымі. „Назаўтра пачнем пакаваць“, — абяцалі. Назаўтра прыходзіць, глядзіць: стаіць калона цэлая! Тады кінуўся ў міліцыю: „Ашукалі!“ „Хто вам мог прадаць нацыянальную рэліквію?“ — здзівіліся там. Пайшлі шукаць бюро, знайшлі нарэшце. А там — звычайная кватэра ўжо: дзеці плачуць, сабака бегае. „Якое, пане, „бюро?“ — здзіўляюцца. — „Мусіць, прыснілася“.

— Ото малайцы, — па-свойму разважыў Караткевіч, забыўшы пра ўчарашнюю крыўду. — Устаўлю ўсю гісторыю ў „Расказы з каталажкі“. Уяўляеце сабе: прыязджае амерыканец у дарэвалюцыйны Магілёў ці Вільню. І яму прадаюць, скажам, помнік Мураўёва-вешальніка або Кацькі. Што тут пачнецца...

Каб ужо закончыць з забаўнымі здарэннямі ў Кракаве, згадаю яшчэ адно. Дакладней, унясу пэўныя карэктывы ў вельмі цікавыя і эмацыянальныя ўспаміны Данути Бічэль-Загнетавай „Сустрэчы, аўтографы...“ („Літаратура і мастацтва“, 1986, 3 кастрычніка). „Ся-

Шарж У. Караткевіча на супрацоўніцу „Нівы“ Аду Чачуга.

„НАРЭШЦЕ!“

Дапаўняючы аптымістычную публікацыю Аляксандры Бергман („Ніва“, нумар 33 (1735) ад 13 жніўня г.г.), якая дае падставы верыць, што недзе ўсё ж захаваўся „белгосіздатаўскі“ поўны пераклад Браніслава Тарашкевіча „Іліяды“ Гамера, хацеў бы ад сябе дадаць некалькі слоў у гэтай справе дзеля шырокай чытацкай публікі перш за ўсе, але таксама і „энцыклапедыстаў“.

Гартаючы сотні заходнебеларускіх часопісаў і газет у розных гарадах Польшчы і за мяжою, на адну з першых звестак пра пераклад „Іліяды“ Б. Тарашкевіча я натрапіў ужо ў 2 нумары віленскага штотыднёвіка „Родная Страха“ ад 7 сакавіка 1922 г., рэдактарамі-выдаўцамі якой былі Я. Бэкіш і М. Тулоўскі, гэта значыць, за чатыры дні да публікацыі ў „Беларускім Звоне“. Назва інфармацыі „Іліяда“ па-беларуску“. Паколькі часу было ў мяне няшмат і быў я заняты іншымі справамі, я ўсяго толькі запісаў гэты факт, які можа быць карысны спецыялістам. Зместу гэтай інфармацыі не магу падаць, таму што перыёдык гэты знаходзіцца за мяжою.

У роздумах над культурнай спадчынай, якую пакінуў па сабе Браніслаў Тарашкевіч, хвалюе адно: як гэта сталася, што аўтар, аддаючы пераклад „Іліяды“ ў мінскае выдавецтва, не аставіў прынамсі сабе адной копіі. А можа была яна канфіскавана як „шпіёнская літаратура“ ў памятны дзень 6 мая 1937 г. у ягонай маскоўскай кватэры на Краснай Прэсні 26?... Як вядома, часта такое бывае з выдатнымі дзеячамі, якіх не разумее асяроддзе і якім прыпісваюць Бог ведае што.

Будзьма ўсё ж аптымістамі! Калі знайшлося 207 радкоў „Іліяды“, будзем верыць і спадзявацца, што цалкам яна не загінула, бо нішто з беларускай культуры не павінна загінуць, а тым больш такая каштоўнасць як поўны пераклад на беларускую мову „Іліяды“ Гамера!

Юрка Трачук

Мікола Іваноў

Да гісторыі сталінізму на Беларусі

— 9 —

2.2. Заканадаўчыя акты беларусізацыі

У першай палове 20-х гадоў, як і напярэдадні абвяшчэння БССР, палітычныя імкненні мясцовага партыйнага кіраўніцтва на Беларусі не адпавядалі генеральнай лініі партыі. Нават пасля абвяшчэння рашэнняў X з'езда партыі, выкананне якіх было абавязковым для ўсіх членаў РКП(б), сітуацыя ў рэспубліцы мала змянілася. І толькі канчатковае паражэнне Сталіна і яго групы ў барацьбе з Леніным па так званаму праекту аўтанамізацыі дало штуршок сапраўдным зменам у нацыянальнай палітыцы. Беларуская мова з мовы дзяржаўнай дэ-юрэ павінна была стаць мовай дзяржаўнай дэ-факта. У рэспубліцы пачалася распрацоўка цэлага комплексу мер, накіраваных на карэнную змену ўсяго нацыянальнага аблічча краю. Але канкрэтныя дзяржаўныя заканадаўчыя акты па гэтаму пытанню датуюцца толькі 1924 годам, калі спачатку майскі (травеньскі) пленум ЦК КП(б)Б, а затым II сесія Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта БССР у чэрвені прынялі адпаведныя пастановы. Патрэбныя былі дырэктыўныя рашэнні XII з'езда РКП(б) (красавік 1923 г.), каб зламаць супраціўленне ворагаў беларусізацыі ў рэспубліцы.

Гарачая дыскусія па пытанню перспектыў далейшага развіцця нацыянальнага жыцця ў БССР разгарэлася падчас VII з'езда кампартыі Беларусі (сакавік 1923 г.). Праціўнікі беларусізацыі, якія былі ў большасці на з'ездзе, нягледзячы на выразна аднназначныя настроі ў цэнтры, адмовілі ўключыць у з'ездаўскую рэзалюцыю палажэнне аб неабходнасці распрацоўкі канкрэтных мер па пашырэнню ўжывання беларускай мовы ў грамадска-палітычным жыцці рэспублікі. Аляксандру Чарвякову (старшыня ЦВК БССР), які выступаў з дакладам „Нацыянальныя моманты ў дзяржаўным і партыйным будаўніцтве“, не ўдалося пераканаць большасці дэлегатаў у неабходнасці падобных мер. За пашырэнне ўжывання беларускай мовы на з'ездзе выступілі таксама У. Ігнатоўскі і А. Баліцкі. Але і іх прамовы былі сустрэты дэлегатамі з засцярогаю. У выніку з'ездаўскай дыскусіі была прынята рэзалюцыя, вытрыманая ў традыцыйных ідэалагічных тонах. У ёй гаварылася аб засіллі нацыяналістаў у асяроддзі культурна-асветных работнікаў, аб неабходнасці ўзмацнення барацьбы за ідэалагічную чысціню ў нацыянальнай палітыцы і т.п.[8]

Тэрмін *беларусізацыя* канчаткова ўвайшоў у палітычны слоўнік беларускай мовы ў 1924—1925 г.г., калі адбыліся адпаведныя змены ў рэспубліканскім партыйным кіраўніцтве і было пераадолена супраціўленне праціўнікаў карэннай змены ў нацыянальнай палітыцы. Знамянальна, што ў авангардзе беларусізацыі ішла рэспубліканская партыйная арганізацыя. Менавіта партыйныя дырэктывы і пастановы служылі сігналам пачатку правядзення беларусізацыі. І ўжо пазней на іх падставе распрацоўваліся дзяржаўныя, адміністрацыйныя і іншыя акты ў гэтай вобласці. Травеньскі 1924 г. Пленум ЦК КП(б)Б прыняў, напрыклад, спецыяльную пастанову „Аб практычных мерапрыемствах агульнага характару па ажыццяўленню нацыянальнай палітыкі“, у якой гаварылася: „Неабходна стварыць умовы для найбольш спрыяльнага развіцця і ўжывання беларускай мовы з тым, каб з мовы фармальна раўнапраўнай зрабіць яе фактычна раўнапраўнай мовай, якая займае адпаведнае ёй месца ў беларускай рэспубліцы... Беларуская мова выбіраецца ў якасці мовы пераважнай для зносін паміж духоўнымі, прафесійнымі і грамадскімі ўстановамі і ў зносінах паміж прыватнымі асобамі“.[9] А ў студзені 1925 г. у спецыяльнай пастанове Бюро ЦК КП(б)Б падкрэслівалася, што партыя павінна ісці ў авангардзе беларусізацыі, усе члены партыі, якія валодаюць беларускай мовай, павінны ў сваіх выступленнях карыстацца пераважна беларускай мовай“.[10] Улічваючы кіраўнічую ролю партыі ў савецкім грамадстве, толькі такая паслядоўная і канкрэтная тактыка партыі магла прынесці ў надзвычай хуткім часе поспех беларусізацыі. Вопыт ажыццяўлення тагачаснай палітыкі партыі вельмі акту-

дзяць Караткевіч і Мальдзіс у мяне на кватэры па вуліцы Паповіча, — гаворыцца там, — і расказваюць розныя літаратурныя анекдоты. Напрыклад, пра тое, як Валодзя ў Беластоку ці Варшаве адной польскай паненцы хацеў сказаць камплімент па-польску і ў яго атрымалася: „Вы капнента Данута Бічэль“. І як паненка пакрыўдзілася. І як ён яе перапрашаў. Бо словам „капнента“ ў польскай мове абзываюцца, лаюцца, а кампліментаў не гавораць. А ён хацеў сказаць „выкапаная“... Праўда, іншым разам яны расказвалі гэтую гісторыю з варыянтам: „Вы — капнента Вольга Іпатава...“ Так з імі здаралася...

Не памятаю ўжо, які горад і чыё прозвішча называў Караткевіч (мы разам выступалі тады ў Гродне па пуцёўках Бюро прапаганды мастацкай літаратуры нашага Саюза), аднак на самай справе ўсё было крыху іначай. Пайшлі мы ў Кракаве аднойчы абедаць у кавярню, што знаходзіцца ў падзямеллі былой ратушнай вежы. Спускаемся туды па сходах, ля якіх вісяць старадаўнія прылады для катаванняў. У такім жа макабрычным стылі вытрымана і сама зала. Але змрочны настрой рассейваецца, калі бачыш маладых афіцыянтак у старапольскіх строях. Тая, што нас абслугоўвала, дужа нагадвала Вольгу Іпатаву. І Валодзя, жадаючы сказаць ёй у кампліменце, што яна як дзве кроплі вады падобная на беларускую паэтэсу, урачыста прамовіў:

— Пані ест копнента бялоруска поэтка Ольга Іпатова!

Афіцыянтка пачырванела і збянтэжана адыйшла.

— А чаго яна так? — спытаў у мяне Валодзя.

— Як чаго. Ты сказаў ёй, што яна копнутая ў адно месца, ну, ненармальная, чокнутая.

— А чаму ты мяне не папярэдзіў, што так нельга сказаць.

— А адкуль я, Валодзечка, мог ведаць, што ты прыдумаеш такі камплімент.

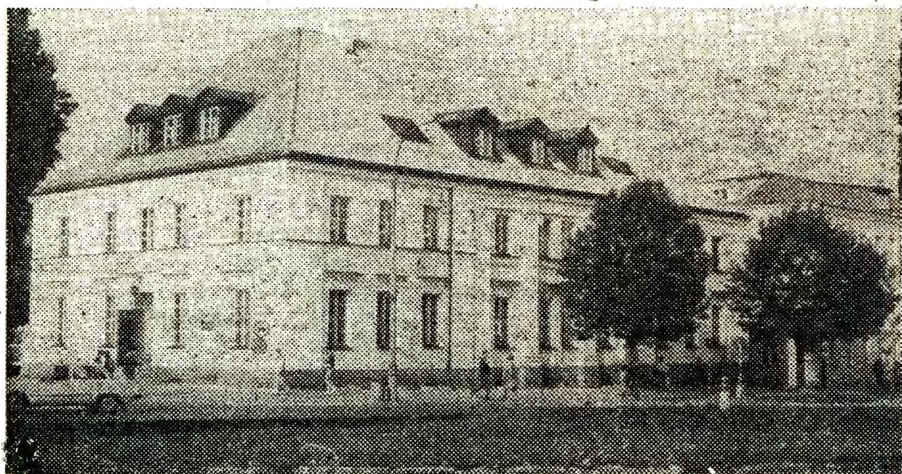
Калі афіцыянтка прынясла нам заказ, Караткевіч доўга прасіў у яе прабачэння, цалаваў ручкі, уручыў беларускі шакалад, а тая ў адказ усміхалася:

— Кліент заўсёды мае рацыю.

Пакідалі мы кафэ ў мірным настроі. Валодзя з гумарам здзекаваўся сам з сябе:

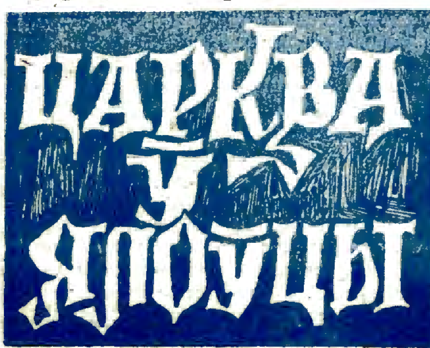
— Тэн копненты Короткевіч! — і потым: — Уяўляеш сабе: вяртаемся мы дамоў — а там ужо ўсе пра гэта ведаюць. І Іпатава таксама.

(Заканчэнне будзе)

Ваяводская публічная бібліятэка ў Беластоку, вул. Кілінскага.
Фота Я. Целушэцкага

(Працяг са стар. 1)

Найдаўнейшыя інфармацыі аб Ялоўцы дайшлі да нас толькі з XVI ст. Некаторыя даследчыкі робяць вывад, што ўжо ў XV ст. узнік град Ялоўка, а вакол яго пушчанскія аднадворныя пасяленні, якія паклалі пачатак вёскам.

Землі гэтыя ад пачатку XVI ст. да падзелаў Польшчы прыналежалі да Вялікага княства Літоўскага і былі заселены элементам рускім (беларускім). Трэба меркаваць, што для акалічнага насельніцтва была ўжо і царква.

Лакацыя горада Ялоўкі на Магдэбургскім законе наступіла ў 1545 годзе і адразу фундавалі касцёл. У склад ялоўскага старраства ўваходзілі: горад Ялоўка з дворам і вёскі сярод лясных палян.

Пасля уніі 1569 г., калі землі Вялікага княства Літоўскага сталі адкрытымі для польскай шляхты, польскі элемент стаў наплываць у штораз большай колькасці. У вёсках, як дазваляюць меркаваць інвентарныя спіскі ялоўскага старраства з 1623 і 1750 гадоў, паўсюднаўжывальнымі былі імёны рускія (беларускія). Нічога дзіўнага, што ў 1755 годзе пасвяцілі месца пад новую царкву ў Ялоўскай пушчы ва ўрочышчы, званым Станіслававa Карчма. Наступная сакральная пабудова — гэта прыхадская царква, пабудаваная ў 1794 г., якая пратрывала да 1941 года.

Пасля прылучэння уніі да праваслаўнай Царквы (1839 год) у Ялоўцы была адна царква — Крыжа Гасподня. Абшырны тэрытарыяльна прыход не мог сканцэнтраваць усіх вернікаў, якія жылі ў 30-ці вёсках — наступіла патрэба заснавання новага прыхода. Узнік такі — святога Аляксандра Неўскага, у 1861 годзе, а прыхадскім храмам была царква, перабудаваная з недаканчанага касцёла. Прыход гэты датрываў да 1915 года, а пасля вяртання праваслаўнага насельніцтва з бежанства ў 1918 годзе быў заменены на касцёл, а праваслаўны прыход быў ліквідаваны.

Да першай вайны ў Ялоўцы дзейнічала 4-класная школа, якая рыхтавала настаўнікаў для царкоўнай патрэбы. Пры прыходзе св. Аляксандра быў таксама прыют для бедных.

У міжваенны час рэлігійнае жыццё канцэнтравалася пры царкве Крыжа Гасподня. У час ваенных дзеянняў у 1941 годзе царква згарэла. Адбудаваная ў 1944 годзе — таксама згарэла. У 1947 годзе жыхары карысталіся з часовых аб'ектаў, пакуль не пабудавалі невялікую драўляную капліцу каля ўцалеўшай мураванай званіцы.

Пабудову цяперашняй царквы Крыжа Гасподня распачаў айцец Канстанцін Дарашкевіч у 1958 годзе, паводле праекта Аляксандра Грыгаровіча. Першая багаслужба адправілася ў 1966 годзе. Іканастас прывезены з царквы ў Сувалках. У сярэдзіне фрэскі выканаў Юзаф Латоўскі. Царква атрымала цэнтральнае ацяпленне. У 1971 годзе памёр будаўнік гэтага прыгожага аб'екта, а ў Ялоўку быў назначаны а. Яўгеній Канаховіч. Наперакор вялікай міграцыі вясковага насельніцтва ў горад, новы настаяцель з'яўляецца дастойным наследнікам вопытнага будаўніка. Таксама прыхадскі могільнік давездены да дасканалага стану, так як і неабходны элемент сакральнага аб'екта — царкоўныя вароты і званіца, выкананыя па праекту А. Грыгаровіча. Р.С.

альны і сёння. Ён выразна сведчыць аб тым, што ў варунках дзяржавы савецкага тыпу ніякія намаганні паасобных прадстаўнікоў інтэлігенцыі і моладзі, а нават пастановы міністэрстваў асветы не змогуць прынесці канкрэтныя відавочныя вынікі, пакуль не будуць падтрыманы найвышэйшым партыйным аўтарытэтам.

Афіцыйная фармуліроўка працэсу беларусізацыі выглядала наступным чынам. „Пад беларусізацыяй у шырокім сэнсе, — гаварылася ў афіцыйным дакуменце 20-х гадоў, — трэба разумець:

1. Развіццё беларускай культуры (школы, вышэйшыя школы на беларускай мове, беларуская літаратура, выданне беларускіх кніг, навукова-даследчая праца па ўсебаковаму вывучэнню Беларусі);

2. Вылучэнне беларусаў на адказную партыйную, савецкую, прафесійную і грамадскую працу;

3. Перавод партыйнага, дзяржаўнага, прафесійнага, кааператыўнага апарату і часцей Чырвонай Арміі на беларускую мову“. [11]

Беларусізацыя яўляла сабой галоўны змест грамадска-палітычнага развіцця Беларускай ССР у гэтыя гады. Яна цалкам адпавядала лініі камуністычнай партыі ў гэтым пытанні. Былі распрацаваныя падрабязныя канкрэтныя формы правядзення беларусізацыі. Усім важнейшым дзяржаўным і грамадскім установам, а таксама прадпрыемствам і кааператыўным аб'яднанням былі ўстаноўлены дакладныя тэрміны пераводу іх працы на беларускую мову. Савет Народных Камісараў атрымаў год на пераход на беларускую мову. Такі самы тэрмін быў вызначаны Цэнтральнаму Выканаўчаму Камітэту БССР, Народным камісарыятам асветы і земляробства. Народныя камісарыяты ўнутраных спраў, юстыцыі, сацыяльнага забеспячэння атрымалі двухгадовы тэрмін, Камісарыяты аховы здароўя, фінансаў і вайсковых спраў — трохгадовы. [12]

Ажыццяўленне падобных грунтоўных змен у грамадска-палітычным жыцці рэспублікі было справай надзвычай складанай. Трэба было ад падстаў ствараць беларускамоўную дзяржаўную савецкую адміністрацыю, фарміраваць свядомую шматлікую нацыянальную інтэлігенцыю, пераадолець недавер і варожасць у адносінах да беларусізацыі з боку нацыянальных меншасцяў, якія складалі каля 20% насельніцтва рэспублікі і большасць гарадскога насельнітцва БССР. У такіх умовах вельмі лёгка было паддацца валюнтарысцкім пакусам і ажыццяўляць галоўным чынам меры прапагандысцкага характару. На шчасце, так не адбылося. Была аддадзена перавага канкрэтным рэальным мерапрыемствам. Беларусь пакрылася сеткай дзённых і вячэрніх курсаў па вывучэнню беларускай мовы, на яе былі пераведзены амаль усе сродкі масавай інфармацыі, рэспубліканская сістэма асветы, тэатры і нават кінематограф, які толькі яшчэ нараджаўся. Вельмі важным было і тое, што на беларускую мову была цалкам пераведзена ўся сістэма ліквідацыі непісьменнасці. Непісьменны беларускі селянін атрымаў магчымасць мець доступ да ведаў на сваёй роднай мове. Зразумела, гэта значна аблягчала сам працэс ліквідацыі непісьменнасці, а таксама служыла моцным сродкам добраахвотнай саветызацыі беларускага насельніцтва.

Беларусізацыя ажыццяўлялася як велізарная грамадска-палітычная кампанія. У ёй удзельнічалі дзесяткі тысяч актывістаў-добраахвотнікаў: партыйных прапагандыстаў, настаўнікаў, камсамольцаў, вучоных, журналістаў, простых беларускіх інтэлігентаў і... дзеячоў беларускіх незалежніцкіх партый і палітычных груповак. Менавіта таму перыяд беларусізацыі ўвайшоў у гісторыю ў якасці перыяду беспрэцэдэнтнай кансалідацыі ўсіх слаёў беларускага народа. Камуністы і сацыялісты-рэвалюцыянеры, беларускія дарэвалюцыйныя адраджэнцы і рэлігійныя дзеячы і многія-многія іншыя былі аб'яднаныя адной высакароднай мэтай — супраўднага адраджэння беларускага народа.

(Працяг будзе)

[8] Коммунистическая Партия Белоруссии в резолюциях и решениях съездов и пленумов ЦК, т. I, Мн., 1973, с. 96—97.
[9] ПА ІГП пры ЦК КПБ, ф. 4, воп. 2, спр. 26, с. 206.
[10] ЦДАМЛМ БССР, ф. 3, воп. 1, спр. 119, с. 4.
[11] Практическое решение национального вопроса в БССР, ч. 1, Минск. 1927, с. 10.
[12] ПА ІГП пры ЦК КПБ, ф. 4, воп. 2, спр. 26, с. 206.

НІНА АМЕЛЬЯНЮК
ГУТАРКІ АБ МОВЕ

IV. СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА. МАРФАЛОГІЯ.[1]

1. Асноўныя граматычныя паняцці.

Кожная мова мае свой граматычны лад, які ўтвараюць існуючыя правілы будовы слоў і сказаў. Вывучэннем гэтых правіл займаецца граматыка — лінгвістычная дысцыпліна, якая падзяляецца на марфалогію і сінтаксіс (тэрміны грэчаскага паходжання: марфалогія — morphe 'форма' + logos 'навука' — сукупнасць правіл будовы і змянення слоў; сінтаксіс — sintaxis 'складанне' — сукупнасць правіл спалучэння слоў у словазлучэнні і сказы).

Марфалогія займаецца вывучэннем: марфемнага складу слоў, правіл словазмянення і формаўтварэння, спосабаў выражэння граматычных значэнняў, спосабаў утварэння слоў і класіфікацыі слоў па часцінах мовы.

Слова — гэта моўная адзінка, якая суадносіць моўны знак з нейкай з'явай рэчаіснасці (дэсігнатам) і з іншымі словамі ў словазлучэнні ці сказе. Гэта значыць, што слову характэрна лексічнае (рэальнае) і граматычнае значэнні.

Не ўсе мовы ў аднолькавай ступені валодаюць лексічным і граматычным значэннямі. Словы, якія валодаюць лексічным і граматычным значэннямі, называюцца самастойнымі (знамянальнымі) словамі, а словы, якія маюць перад усім граматычнае значэнне — службовымі (незнамянальнымі).

Знамянальныя словы гэта назоўнікі, займеннікі, прыметнікі, лічэбнікі, дзеясловы, прыслоўі, а незнамянальныя — гэта прыназоўнікі, злучнікі, часціцы.

Граматычныя значэнні ўтвараюць граматычныя катэгорыі. Граматычная катэгорыя, гэта найбольш агульнае граматычнае значэнне, уласцівае цэлым раздзелам слоў, напр.: катэгорыя роду, ліку, склону, асобы, часу, ладу, трывання, стану.

Кожная часціна мовы мае свае граматычныя значэнні і свае граматычныя катэгорыі. Для назоўніка, напрыклад, характэрныя граматычныя катэгорыі роду, ліку, склону, для дзеяслова — ладу, стану, трывання, часу, ліку, асобы. Некаторыя граматычныя катэгорыі ўласцівыя некальнім часцінам мовы, напрыклад, катэгорыя ліку — назоўнікам, прыметнікам, займеннікам, зменным формам дзеяслова; катэгорыя роду — назоўнікам, прыметнікам, дзеясловам прошлага часу, дзеепрыметнікам; катэгорыя склону — назоўнікам, прыметнікам, лічэбнікам, займеннікам, дзеепрыметнікам і г.д.[2]

Кожная граматычная катэгорыя выражаецца пэўнымі моўнымі сродкамі, якія з'яўляюцца граматычнай формай. З увагі на спосаб утварэння, граматычныя формы могуць быць простымі (сінтэтычнымі) і складанымі (аналітычнымі).

Простыя формы ўтвараюцца пры дапамозе:

1. розных афіксаў: прыставак (пісаць — напісаць, ісці — пайсці), суфіксаў (стукаць — стукнуць; прыгожы — прыгажэйшы), канчаткаў (горад — гарады; лес — лесу — лесам — лесе);
2. змены націску (рассыпаць — рассыпаць, склікаць — склікаць);
3. суплетыўных асноў (чалавек — людзі; добра — лепш).

Складаныя формы ўтвараюцца шляхам спалучэння двух слоў (радасны — больш радасны; буду пісаць; сказаў бы; хай зробіць). Пры дапамозе складаных форм утвараюцца ступені параўнання (прыметнікаў і прыслоўяў), формы будучага часу дзеясловаў, формы ўмоўнага і загаднага ладу дзеясловаў.

[1] Бібліяграфія: Беларуская мова, пад рэд. А. М. Клачко, Мінск 1982; М. Т. Ковалева, Возвратные глаголы в современном белорусском языке, Мінск 1967; А. А. Кривицкий, А. Е. Михневич, А. И. Подлужный, Белорусский язык для небелорусов, Мінск 1987; Г. В. Параскевіч, Назоўнікі з суфіксамі суб'ектыўнай ацэнкі як характэрная адзнака беларускіх прыказак, Беларуская лінгвістыка 13/1978; E. Smułkowa, Konstrukcje porównawcze typu gradacyjnego w języku białoruskim, Zagadnienia kategorii stopnia w językach słowiańskich, pod red. H. Orzechowskiej, Warszawa 1976; Сучасная беларуская літаратурная мова. Марфалогія, пад рэд. Ф. М. Янкоўскага, Мінск 1980; Л. М. Шакун, Словаўтварэнне. Мінск 1978.

[2] Сучасная беларуская літаратурная мова, пад рэд. Ф. М. Янкоўскага, Мінск 1980, с. 9.

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Што мне рабіць, Сэрцайка? Пяць гадоў я не бачыла нікога, апрача яго. Свет здаваўся мне цудоўным, а людзі каханымі. Ніколі не глянула я на ніводнага мужчыну ад часу, калі аддалася яму. Праўда, я тады была яшчэ вельмі маладая, мне было толькі 16 гадоў. Але як толькі я закончыла школу, мы пажаніліся, хаця ён яшчэ вучыўся на інжынера. Мая маці дапамагала нам ва ўсім як толькі магла, а яго бацькі занадта намі не пераймаліся — колькі давалі студэнту, столькі працягвалі даваць і далей. Я адразу стала на працу і памагала майму мужу закончыць вучобу. А сёння мне вось 21 год і я, як кажуць, засталася на лёдзе.

А было так. Мая бабуля неспадзявана цяжка захварэла. Я вымушана была паехаць да яе ў іншы горад. Пакідала я свайго мужа з нейкім непакоем, бо за апошнія паўгода ён даволі-такі змяніўся. Я пачала заўважаць нейкую яго непрысутнасць у хаце, нікуды не хацеў ужо са мною хадзіць. Але ўсё ж паехала, бо трэба было ехаць.

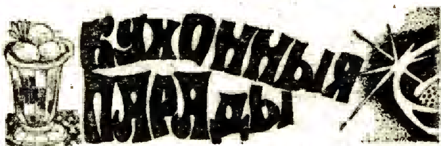
Завезла я бабулі лекі і крыху харчоў, пацешыла яе і, думаю, пара вяртацца дахаты. Адразу хацела паслаць мужу тэлеграму, што вяртаюся, але чамусьці гэтага не зрабіла. Не ведаю, чаму я так учыніла, я ж правяраць яго не збіралася. Прыехаўшы дахаты, я адразу заўважыла, што нехта тут быў. Перш за ўсё я адчула запах чужых парфумаў. Пасля знайшла чужыя валасы ды і... сляды на пасцелі. Праўда, не застала я іх разам, але ж і слядоў прабывання ў маёй кватэры іншай жанчыны муж мой зацерці не паспеў. Я нясмела пачала пытацца, што гэта значыць, а ён узлаваўся і сказаў мне, што дагаварыліся ж, што прышлю тэлеграму. Я расплакалася, сумна сказала яму: „Ці ж ад гэтага б нешта змянілася? Ты і так перастаў кахаць мяне!“. Дайшло да сваркі, у выніку якой я вярнулася жыць да бацькоў. Думала, што прыйдзе, перапросіць, прыласкае, скажа, каб забылася пра ўсё, і будзем мы жыць доўга і шчасліва так, як дагэтуль. Але мой каханы гэтага не зрабіў, а ўзяў ды падаў на развод. Людзі ўсюды бачаць яго з іншай дзяўчынай. Сэрцайка мілае, што рабіць? Я ж яго так кахаю. Можа прынамсі, каб было ў нас дзіця або хаця каб я зацяжарыла, то ён бы адумаўся і вярнуўся да мяне. А так...

Ася

Ася! Успамінаецца мне анекдот, калі муж вяртаецца нечакана з камандзіроўкі, а англічанка (якая ляжыць у пасцелі з іншым мужчынам) з абурэннем пытае: „Джоні, ты ж не прыслаў мне тэлеграмы?!“ Так і твой муж. Тэлеграма ў гэтай справе сапраўды нічога не змяніла б, а ў тваёй падсвядомасці была ўсё ж ахвота праверыць яго, калі ты яе не адправіла. Нічога дзіўнага: ты ж пачала падазраваць яго ўжо раней. І цяпер нават ты б яму была гатова ўсё дараваць, калі б толькі прыйшоў і прыласкаў, калі б перапрасіў цябе. А навошта табе гэта? Ты ж і так ужо ведаеш, што ён не твой. І страціла ты яго намнога раней, чым у той момант, калі знайшла валасы чужой жанчыны. Цяпер твой муж проста шчаслівы, што ты адыйшла да бацькоў. А мог бы прыйсці і пакланіцца.

Ася! Дзіця ці цяжарнасць у такія моманты мужчыну не вяртаюць. Найчасцей ён яшчэ больш зацінаецца і застаецца пры сваім. Ведаю чалавека, які, маючы адно дзіцё, знайшоў сабе іншую дзяўчыну. Жонка, з якой ён тады яшчэ не цалкам развітаўся, зацяжарыла і меркавала, бедная, што гэта паўстрымае яго ад таго нікчэмнага ўчынку. Ды дзе там! Так раззлаваўся, што, як даведаўся, дык ад таго часу не ўбачыла яго ні жонка, ні дзеці. Проста выехаў у іншы горад. Згаджайся на развод, іншае выйсце не мае сэнсу.

Сэрцайка

СУП З ХВАСТОЎ

На 2 каровіны хвасты трэба ўзяць порцыю валашчыны, 1 цыбуліну, 2 сушаныя грыбкі, 10 дэкаў памідорнага перацёру, лыжачку крухмалу, соль, перац, пахучы перац (англійскае зелле), лаўровы лісток, 15 дэкаў добрага макарону, паўтара літра вады.

Хвасты дакладна пачысціць, памыць, абліць кіпетнем, заліць халоднай вадою, закіпяціць і зняць пену. Тады ўкінуць ачышчаную і памытую валашчыну ды памытыя і нарэзаныя грыбы, дадаць цыбулю, лаўровы лісток і англійскае зелле. Калі хвасты будуць зусім мяккія, працадзіць адвар, дадаць памідорны перацёр, змешаны з крухмалам, пасаліць і дадаць перцу. Абабраць мяса з касцей, дробненька яго нарэзаць, нарэзаць таксама скрылёчкамі моркву і ўсё гэта ўкінуць у суп. Падаваць суп з макаронам, звараным асобна.

СУП З МАЗГОЎ

На адны свіныя мазгі трэба ўзяць 4 лыжкі масла ці маргарыну, 3 лыжкі мукі, 1 вялікую цыбуліну, 1 літр булёну, лыжку воцату, лыжачку соку са свежага лімона, соль, перац, мускатны арэх.

Мазгі дакладна памыць, абліць кіпетнем з воцатам, пасячы і працерці праз сіта. З трох лыжак тлушчу і мукі зрабіць светлую засмажку, а асобна лыжку тлушчу падтушыць з дробна пасечанай цыбуляй. Засмажку развесці булёнам, дадаць працертыя мазгі і стушаную цыбулю, дакладна перамяшаць і варыць на малым агні 20 мінут, пасля чаго дадаць соль, перац і крыху сцертага мускатнага арэха (мушкаталовай галкі). Перад падачай уціснуць сок з лімона.

Падаюць суп з грэнкамі з булкі. Можна падаць да яго бульбу з маслам і зелянінай пятрушкі.

ГУСІНЫ СУП

На суп бярэм гусіную шыйку, крылцы, сэрца, жалудак, а да таго порцыю валашчыны, 2 вялікія кіслыя яблыкі, 20 дэкаў сушаных сліў, лыжку масла ці маргарыну, лыжку мукі, цукар, соль, лімонны сок, паўтара літра вады.

Мяса ачысціць і памыць, заліць яго халоднай вадой, пасаліць і варыць гадзіну. Тады дадаць ачышчаную валашчыну і варыць яшчэ 30 мінут. Выняць мяса і гародніну, астудзіць і нарэзаць. Асобна стушыць у малой колькасці вады яблыкі, нарэзаныя чвэрткамі, і слівы. З мукі і тлушчу зрабіць светлую засмажку і заправіць ёю адвар. Улажыць нарэзаную гародніну, мяса, яблыкі, слівы. Яшчэ нейкую хвіліну ўсё разам падварыць. Тады заправіць суп цукрам і сокам з палавінкі ці цэлага лімона. Суп павінен мець кісла-салодкі смак.

Гаспадыня

ВЕР-НЕ-ВЕР

Шаноўны Астроне! Мне прысніўся страшны сон, які мяне вельмі занепакоіў. Сніцца мне, што іду я на аўтобусны прыпынак. У суседняй вёсцы я аставіла сумку на адным з панадворкаў, дзе гулялі дзеці. Я яе пакінула таму, што баялася, каб мяне не пагналі гусі, якія хадзілі па дарозе. Я зайшла на прыпынак, але апынулася на забаве. Было там многа моладзі, а ў тым натоўпе біліся хлопцы, а я апынулася паміж імі. Адзін з тых хлопцаў узяў мяне танцаваць. Потым мы пайшлі ўдваіх на аўтобусны прыпынак. Той хлопец разглядаўся за дзяўчатамі, ад часу да часу спаглядаючы на мяне. Ён раздаваў білеты, даў і мне. Мне было сорамна, што я была апранута ў старую чырвоную куртку. Раптам каля прыпынка я ўбачыла рэшткі разваленага будынка, з якога вылез вуж і поўз у наш бок. Раптам той хлопец узяў мяне за руку і мы пабеглі ў адну з вуліц, дзе не было людзей. Я падумала: „Чаму ж мы пабеглі ў тую вулічку, дзе няма людзей? Вуж жа будзе наўзці за намі, а ў натоўпе ён нас згубіў бы. Мы пачалі бегчы ўгару, на будынак. Убеглі на дах і я падумала: „Дзе ж мы цяпер падзенемся, ужо ж нам няма куды ўцякаць“. І мы ўдваіх саскочылі з даху на асфальт і забіліся, не памятаю толькі, хто забіўся першы. Я толькі ўбачыла кроў. І... прачнулася.

Астронку, што ж гэта ўсё абазначае.

Ленка

Ленка! Не хацелася б цябе маркоціць, але справы твае выглядаюць так. Нечага ты баішся, а мо некага, хто цябе праследуе. Ты баялася тых гусей, баялася нейкай непрыемнай справы, нейкай таямніцы, якую маглі выявіць іншыя. Зрэшты, аб нейкай страце гаворыць і твая старая чырвоная куртка, і тая бойка на забаве. Можа ты страціш нейкія грошы, ці пазіцыю на працы... А аб тым, што злосныя людзі дапамогуць табе ў гэтым, няма ніякага сумнення. Яны ўжо і цяпер гоняць цябе, як гнаў вас той вуж, які вылез з таго разваленага будынка. Зрэшты, і той развалены будынак сведчыць аб тым, што нешта развaліцца ў тваім жыцці ці ў гаспадарцы. Кепскі сон, і канец яго нядобры.

Астрон

ЗОРКА

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

БЕЛАРУСКАЯ КАЗКА

ХВЕДАР НАБІЛКІН

Жыў-быў у адной вёсцы бабыль Хведар Набілкін. Слабаваты ён быў сілаю, затое меў галаву з розумам.

Захацелася яму стаць асілкам. „Чым я не асілак? — думае сабе Хведар Набілкін. — І чаму толькі дужыя могуць быць асілкамі?“

Справіў ён сабе палатняны шацёр, сядло, узяў касу замест мяча, сеў на сваю дохлую кабылку і паехаў у свет.

Ехаў, ехаў і даехаў да вялікага горада. Бачыць — стаіць пры дарозе слуп, а на ім розныя аб'явы вісяць. Ён гэта зараз выняў з кішэні аловак і напісаў сваю аб'яву, што ў такімта годзе, такога-та месяца, такога-та дня праехаў паўз гэты горад магутны асілак Хведар Набілкін — ззаду яго не даганяць, спераду не сустракаць, а здалёку стаць, шапку зняць і пакланіцца.

Прыбіў аб'яву да слупа, а сам далей падаўся.

Тым часам едзе неўзабаве па гэтай дарозе сапраўдны асілак Дубавік. Прачытаў аб'яву і дзівіцца: што за новы асілак з'явіўся ў іхнім царстве? Як жа на яго хоць паглядзець: ззаду даганяць забараняецца, спераду сустракаць не дазваляецца... Прыйдзецца хіба хоць здалёку пакланіцца яму!

Дубавік тры вярсты кругу даў, наперад заехаў, шапку зняў і крычыць:

— Добры дзень, магутны асілак Хведар Набілкін! Хачу тваім малодшым таварышам стаць. Дзе загадаеш мне ехаць з табою — ззаду ці спераду?

— Ззаду едзь! — адказаў

(Працяг на стар. 10)

Анатоль Астрэйка

Над ракою над шырокай,
Над люстранаю ракой,
Над лазою невысокай
Ходзіць ветрык-неспакой.

Ціха шэпчуцца чароты
І калышацца аір.
Нават хвалі без ахвоты
Абмываюць з гэка жвір.

Выпаўз з лесу месяц поўны
І між белых хмар ідзе,
След кідаючы чароўны
На шурпатай на вадзе.

Рэчкі дробныя струменні
Чыстым срэбрам ззяюць скрозь,
Толькі хвоя са здзіўленнем
Назірае хваль усплёск.

Над ракою над шырокай
Ціха слелецца туман,
А за рэчкай недалёка
Песню абарваў баян.

ВАЎЧАНЕ.

САВА.

ДЛЯ САМЫХ МАЛЕНЬКІХ

ПАЦЕШКІ

САРОКА-ВАРОНА

Сарока-варона
На прыпечку сядзела,
Дзеткам кашку варыла,
Па лыжачцы дзяліла:
Гэтаму дала,
Гэтаму дала,
Гэтаму дала,
Гэтаму дала.
А гэтаму не дала.
Гэты пальчык —
Вялікі гультайчык:
Круп не драў,
Цеста не мясіў,
Вады не насіў.
Лыжка на паліцы,
Кашка ў камяніцы.
Шуг!
Шуг!
Шуг!
Паляцелі —
На галоўку селі.

КУКАРЭКУ, ПЕВУНОК

Кукарэку, певунок,
Залаценькі чубок,

Пад паветачку пайшоў,
Курку-рабку там знайшоў.

Пачаў курку пытаць,
Ці умее чытаць.

— Не чытаю, не пішу,
Толькі яйкі нясу.
Штодзень дзецям нашу
Аж па цэламу кашу.

СТУКУ-СТУКУ ПА ТАКУ

Стуку-стуку па таку.
Едзе баба на быку,
Пытаецца ў Васіля:
— Ці далёка да сяла?

Васіль кажа: — Тры мілі.
Васіліха: — Чатыры.
Васіліха Васіля
Чапялою заняла.

Пайшоў Васіль плачучы,
Васіліха — скачучы.

КАЗА РАГАТАЯ

Ідзе каза рагатая,
Ідзе каза ідзе,
Барадой трасе,
[illegible]
Малачка хто не п'е —
Таго — бу! Забаду,
На рогі пасаджу.

ІШЛА КАЗА

Ішла каза
Рагатая, бадатая:
— Каго пападу,
Таго забаду!
Алёнка папала,
Алёнку забадала:
Будык-будык-будык!

ІШОЎ БАЙ ПА СЦЯНЕ

Ішоў Бай па сцяне,
Нёс торбу на спіне.
Што ў торбе, то мне,
Што ў карыце, то Мікіце.

Вершы Віктара Шведа

МІШКА ЗАСНУЎ НАД КНІЖКАЙ

Прачытаў нядаўна кніжку
Аб даследваннях сусвету,
Потым фільм пабачыў Мішка
На падставе кніжкі гэтай.

— Так дакладна, мая мама,
Кніжка экранізавана,
Што я ў месцы гэтым самым
Зноў заснуў неспадзявана.

ВУШЫ — ГЭТА ТВАР ЦІ ШЫЯ?

Матуля свайго сына сварыць:
— Дзе ж так запэцкаўся,
Валерык?
Калі не вымыеш ты твару,
Зусім не сядзеш да вячэры.

Таксама бруднымі рукамі
Нервова тварык хлопец мые.
Раптам пытаецца ён мамы:
— А вушы — гэта твар ці шыя?

ХІМІЧНЫЯ ДОСЛЕДЫ

Дзеці доследы праводзяць
На хіміі ўроку.
Кантралюе дзетак штодзень
Настаўніка вока.

— Тлушч у чым жа
распускаюць,
Ці вы, дзеці, чулі?
— Хіба, — адказала Рая, —
У нейкай каструлі.

СЛАБЫ ЯДОК

Такі слабы ядок заўжды
З надта капрызнае Ганулі,
Што пасля кожнае яды
Грош нейкі ёй дае бабуля.

Вось на вячэру стары дзед
Унучку цягне ўжо насілу.
А ўнучка кажа: — За абед
Бабуля мне не заплаціла.

АСТАЎСЯ КАЎНЕР

Спыталі Якуба:
— Чаму надзьмуў губы?
— Мае вы браточкі —
Прапаліў сарочку.

— Зашый яе толкам.
— Не маю іголкі.
— Які дзіркі размер?
— Дык астаўся каўнер.

НЕ ТАКАЯ Я ДУРНАЯ

З горыччу малая Рая
На падворку плача:
— Не такая я дурная,
Як мяне ўсе бачаць.

А на гэтае Агата
Кажа: — Небарака,
Каб разумная была ты,
Перастала б плакаць.

ВУЧЫЦЬ ТРЭБА АД МАЛОГА

Маленькага Саўку
Патрэбна вучыць —
Упоперак лаўкі
Пакуль ён ляжыць.

Калі ж уздоўж лаўкі
Сынок ужо лёг —
Вучыць тады Саўку
Запозна, дальбог.

(Працяг са стар. 9)

Хведар Набілкін.

Вярнуўся асілак назад і паехаў за ім назіркам.

Прыехалі на шырокі зялёны луг. Хведар Набілкін пусціў сваю кабылку пасвіцца, а сам разапнуў шацёр і лёг спаць.

І Дубавік свой шацёр разапнуў воддаля.

Назаўтра ўстаў Дубавік, пачаў меч вастрыць на вялікім бруску. А Хведар Набілкін, убачыўшы гэта, давай сваю касу вастрыць на камені. Меч вострыцца ціха: шах-шах, а каса — дзын-дзын аб камень!

Дубавік думае з зайздрасцю: „Ну і меч жа ў гэтага асілка! Звініць — не тое, што мой!“

Пастаялі яны на лузе два дні, на трэці Дубавік і кажа Хведару Набілкіну:

— Жыве тут недалёка цмок трохгаловы. Выклікае ён да сябе каго-небудзь з асілкаў на бой. Ці сам паедзеш, ці мяне пашлеш?

— Ат, — плюнуў Хведар Набілкін, — буду я аб такую драбязу рукі пэцкаць! Едзь ты!

Ну, асілак сабраўся і паехаў. А Хведар Набілкін лёг спаць.

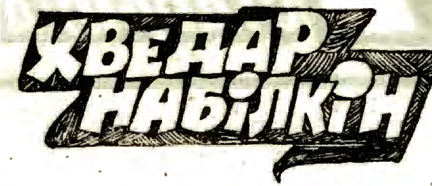
Прыязджае Дубавік да цмока.

— Хто ты? — пытаецца цмок. — Ці не сам Хведар Набілкін? Чуў я пра цябе, — кажуць, нават аб'ява вісіць, што новы магутны асілак у гэтым царстве завёўся.

Бачыць Дубавік: цмок дужа баіцца новага асілка Хведара Набілкіна. Ён і адказвае яму:

— Але, сам Хведар Набілкін...

— Ну, што ж, Хведар Набілкін, будзем біцца ці мірыцца?

— Не, нячыстая сіла, не дзеля таго ехаў сюды сам Хведар Набілкін, каб мірыцца, а дзеля таго, каб біцца!

Выхапіў асілак Дубавік свой востры меч і адсек цмоку ўсе тры галавы. Дзве галавы ў дрыгву затаптаў, а трэцюю на меч усадзіў і вязе напаказ свайму старэйшаму таварышу Хведару Набілкіну. Прыехаў і пытаецца ў яго:

— Дзе загадаеш цмокаву галаву падзець?

— Кінь у куст! — махнуў рукою Хведар Набілкін.

Тым часам каля таго горада праязджаў асілак Гаравік. Убачыў аб'яву і здзівіўся: эге, вось дзе з кім цікава было б сустрэцца! Паехаў ён па слядах і прыехаў на шырокі зялёны луг. Здалёк пакланіўся Хведару Набілкіну і кажа:

— Ці не прымеш мяне, магутны асілак Хведар Набілкін, за таварыша?

— Добра. Стаў свой шацёр.

Паставіў свой шацёр і Гаравік. Назаўтра Гаравік і кажа Набілкіну:

— Аб'явіўся ў нашым краі паганы цмок з шасцю галовамі. Дык ці сам паедзеш біцца з ім, ці мяне пашлеш?

— Ат, — плюнуў Хведар Набілкін, — буду я аб такую драбязу рукі пэцкаць! Едзь ты!

Паехаў Гаравік, адсек усе шэсць галоў цмоку і адну напаказ прывёз.

— Дзе загадаеш цмокаву галаву падзець? — пытаецца ў Хведара Набілкіна.

— Кінь у кусты дрэнь гэтую!

Шырока пайшла слава пра асілка Хведара Набілкіна. Дайшла чутка пра яго і да дзевяцігаловага цмока. Выклікае ён Хведара Набілкіна на бой. Хацеў Хведар Набілкін і на гэты раз каго са сваіх малодшых таварышаў паслаць, ды тыя адмовіліся.

— Мы ўжо, — кажуць, — ездзілі, цяпер твая чарга, ды і цмок па тваёй сіле трапіўся: нам з ім не справіцца!

Ну, нічога не зробіш: трэба ехаць. Ці ж да твару магутнаму асілку гонар свой траціць?

Заканчэнне ў наступным нумары

Пішуць школьнікі

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, ДАРАГАЯ „НІЎКА“!

Мяне завуць Ярэк. Мне 13 гадоў. У мяне ёсць добрыя сябры. Мы разам утварылі „Вясёлы клуб“. Мы вельмі любім чытаць „Ніву“ і „Вясёлы куточак“. Нас разам пяцёра. Мае сябры зрабілі мяне сваім шэфам. На адным нашым зборы я запрапанаваў, каб пачаць перапісвацца з савецкімі піянерамі. Мы просім цябе, „Зорка“: надрукуй наш адрас. Можа да нас нейкае звяно напіша. Вельмі будзем удзячны.

„Вясёлы клуб“.
Польшча,
Беластоцкае ваяводства,
17-220 Нараўка,
вул. 22 Ліпеня, 49.
Ярэк Апольскі.

— * —

БССР, 211994, Віцебская вобл., Браслаўскі раён, в. Казяны, вул. Кастрычніцкая, 1, Бурая Галя. 6 клас.

— * —

БССР, 220047, г. Мінск, вул. Несцерава, 62, кв. 200. Корзан Лена. 5 клас.

— * —

БССР, 222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, с. Краснае, зав. Карбышэва 3, кв. 21. Багдановіч Ліда. 5 клас.

— * —

БССР, 220047, г. Мінск, вул. Несцерава, 84, кв. 199. Крук Юля. 5 клас.

— * —

МССР, 279200, г. Бельцы, ул. Жданова 7/70. Харконица Анжела. 5 клас.

Ірына Салавей

Крыся, Марыся, Кася, Анэта, Дзіяна і Зося былі найлепшымі сяброўкамі ў класе. Гэта была непадзельная шасцёрка.

Аднойчы Дзіяна запрасіла сваіх сяброўак на імяніны. Прыйшлі ўсе з кветкамі і падарункамі.

Селі за стол. Частаваліся тортам, цукеркамі, аранжадай. Пасля наладзілі танцы. Танцавалі аж да стомы.

— Давайце будзем па чарзе спяваць, — запрапанавала Крыся.

— Давайце, — згадзіліся дзяўчаты.

Першай спявала Крыся. Потым Марыся, Кася, Анэта і Зося.

— Як вы прыгожа ўсе спяваеце, — сказала Дзіяна.

Дзяўчаткі пачалі гутарыць аб сваіх сябрах і сяброўках з класа. Усіх абгаварылі.

— Позна ўжо, — раптам сказала Крыся. — Час дадому. Трэба яшчэ паўтарыць гісторыю, бо заўтра кантрольная.

— Пасядзіце яшчэ, — прасіла Дзіяна. — Яшчэ толькі восьмая гадзіна, а гісторыя не такая ўжо і цяжкая.

— Прабач, Дзіяна, але я ўжо пайду.

Дзяўчынка развіталася з сяброўкамі і выйшла.

Як толькі дзверы за ёю зачыніліся, Анэта насмешліва сказала:

— Крыська заўсёды хоча быць першаю! Першая палезла за стол, першая пачала есці торт, першая пайшла танцаваць, першая запрапанавала паспяваць, а цяпер першая пайшла дадому. Яна думае, што прыгожа спявае і танцуе. А самі вы чулі, як яна пішчыць, бы свіння ў плоце, а замест танцаваць — дрыгае, як кантужаная. Смешная яна!

Усе засмяяліся.

Пасядзеўшы некалькі мінут, дадому пайшла Зося.

— Вось якая модніца! — пагардліва сказала Марыся. — Яна думае, што вельмі прыгожа апранаецца ў замежныя шматкі. А выглядае яна ў іх, як абскубаная гуска.

Пасля выйшла Марыся.

— Гэта — знаток моды, — засмяялася Кася, — не мае модных сукенак і ходзіць абы ў чым.

У доме Дзіяны яшчэ доўга сядзелі Кася і Анэта. І ні адна з іх не адважылася выйсці першай.

Чаму?

На малюнку бачыш восем фокуснікаў і восем іх дакладных ценяў. Ёсць тут і дзевяты фокуснік і яшчэ адзін цень, але не яго. Знайдзі гэтага фокусніка і цень, які не мае адпаведніка.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1, „Зорка“.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль: новы	Стыль: стары	Святы, імяніны		Сонца усх.-зах.	Месяц усх.-зах.
нядзеля	17	4	Францішка, Юстыны	Вавілы, Майсея	5.13-17.47	18.04- 7.58
панядзелак	18	5	Ірэны, Станіслава	Раісы, Елізаветы	5.15-17.44	18.23- 9.32
аўторак	19	6	Януара, Канстанцыі	Міхала, Рамана	5.16-17.42	18.50-11.05
серада	20	7	Еўстахія, Філіпіны	Анісіфара, Лукі	5.18-17.40	19.28-12.33
чацвер	21	8	Гіпаліта, Матэўша	Раждж. ПДМ	5.20-17.37	20.21-13.46
пятніца	22	9	Маўрыца, Тамаша	Якіма, Анны	5.21-17.35	21.29-14.41
субота	23	10	Багуслава, Тэклі	Клімента, Пятра	5.23-17.33	22.46-15.19

TELEWIZJA WARSZAWA

Piątek 15 IX — 8.05 Muzyka, kl. II. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiadomości. 9.25 „Milczenie doktora Evansa" — radz. film science-fiction. 10.40 Domator. 11.00 Drogi do niepodległej. 12.00 Spotkania z literaturą, kl. V. 12.50 Przybysze z Matplanety. 13.30 TTR — s. I Mat. 14.00 TTR — s. I Spotkania z literaturą. 15.30 NURT. 16.20 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.25 Pr. dla młodych widzów. 16.50 Okienko Pankracego. 17.15 Teleexpress. 17.30 Reportaż. 18.00 Szkoła mistrzów — Jan Łomnicki. 18.20 „Wrześniowe dni Kępy Oksywskiej" — film dok. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 Monitor Rządowy. 19.30 Dziennik. 20.05 „W kręgu zła" — film franc. 22.20 Kroniki PAT — Tak było... 22.25 „Czas" — mag. publ. 23.05 DT — Echa dnia.

Sobota 16 IX — 7.00 TTR — s. III Mat. 7.30 TTR — s. III Hist. 7.55 Pr. dnia. 8.00 Tydzień na działce. 8.20 Na zdrowie. 8.40 Pr. publ. 9.00 „Drops" — mag. dla dzieci i młodzieży oraz film „Arabella". 10.30 DT — Wiad. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.20 Bellona. 11.50 Film dok. 12.30 Telewizja Prowincja. 13.00 Tel. Teatr Prozy: J. Iwaszkiewicz — „Sława i chwała" (2) „Polonia Restituta". 14.25 Pr. dnia 14.30 Do trzech razy sztuka. 15.00 Komedie, komedie, komedie... „Walet pikowy". 16.35 Los. Dużego Lotka. 16.45 Polityka, politycy. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Ty musisz żyć, aby dać świadectwo prawdzie" — film dok. 18.35 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.05 Film fab. 21.45 Tel. Przegląd Sportowy. 22.05 „Napisz proszę..." czyli piosenkarskie urodziny Haliny Frąckowiak. 23.05 Telegazeta. 23.10 „Inspektor Taggart" (3) — serial ang.

Niedziela 17 IX — 7.20 Notowania. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Teleranek oraz „Przygoda na bezludnej wyspie" — serial austral. 10.30 DT — Wiad. 10.35 „Ludy ziemi" — „Masajowie" — serial dok. prod. hiszp. 11.35 Kraj za miastem. 12.05 Tel. Koncert Życzeń. 12.50 Teatr dla dzieci: A.A. Milde: „Dawno, dawno temu" (3). 13.05 Tupecik, czyli nareszcie w obłokach. — pr. rozr. 14.50 Pr. dnia. 14.55 Trzy rundy. 15.40 „Panna dziedziczka" (18) — serial braz. 17.15 Teleexpress. 17.30 Fotomagazyn „Powiększenie". 17.50 Gdzie są taśmy z tamtych lat. 18.30 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.05 „Klan" (3) — serial franc. 21.35 Sportowa Niedziela. 22.35 Premiery po latach: „Wincenty Witos" — film dok. 23.10 Telegazeta.

Poniedziałek 18 IX — 13.30 TTR — s. I Chem. 14.00 TTR — s. I Biol. 15.00 Muzyka, kl. II. 15.30 NURT. 16.20 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.25 „Luz" — pr. nastolatków. 17.15 Teleexpress. 17.30 Echa stadionów. 18.10 „Z wiatrem i pod wiatr" — magazyn żeglarski. 18.30 Laboratorium. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 Gorące linie. 19.30 Dziennnik. 20.05 Teatr TV: H. Ibsen — „Upiory". 21.50 Kroniki PAT — Tak było... 22.05 Obok nas... 22.35 DT — Echa dnia.

Wtorek 19 IX — 8.05 Z naszych dziejów, kl. VI. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Oziębłość" — film fab. prod. ang. 10.15 Domator. 11.10 W Europie nowożytnej: Polacy w nauce i kulturze europejskiej XVI i XVII wieku. 12.00 Spotkania z literaturą, kl. VII. 13.30 TTR — s. III Fiz. 14.00 TTR — s. III Biol. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Gazeta rolnicza. 16.25 Tik-Tak. 16.50 „Cudowna podróż" — film anim. (37). 17.15 Teleexpress. 17.30 „Następny proszę" (9) — serial ang. 18.30 Klinika Zdrowego Człowieka. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 „Od A do Z". 19.30 Dziennik. 20.05 „Oziębłość" — cz. I — ang. film. fab. 20.55 Kroniki PAT — Tak było... 21.10 „Mój pierwszy szkop" — wspomnienia lotników z wrześniowych walk. 21.35 „Fulio" — wid. muzyczne. 22.25 Studio „Solidarność". 23.10 DT — Echa dnia.

Środa 20 IX — 8.35 Przez lądy i morza. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 Wojna i film: „Virtuti" — pol. film fab. 11.15 Drogi do Niepodległej: „Nie mamy Ojczyzny, pamięć tylko ocalała". 12.00 Spotkania z literaturą, kl. II lic. 12.50 Wiedza o społeczeństwie, kl. VIII. 13.30 TTR — s. I Fiz. 14.00 TTR — s. I Mech. roln. 15.00 Muzyka, kl. I. 15.30 NURT. 16.15 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.20 Los. Ex. i Super Lotka. 16.25 Dla młodych widzów: „Jim Henson przedstawia świat teatru lalkowego". 17.15 Teleexpress. 17.30 „Spojrzenia". 18.00 Tel. Informator Wydawniczy. 18.20 Dawniej niż wczoraj. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 Pr. publ. 19.30 Dziennik. 20.05 „Virtuti" — pol. film fab. 21.55 Kroniki PAT — Tak było... 22.10 Raport. 22.40 DT — Echa dnia.

Czwartek 21 IX — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Policjanci z Miami" — serial USA. 10.15 Domator. 11.10 Hist. kl. I lic. 12.00 Spotkania z literaturą, kl. VI. 12.50 Wiedza o społeczeństwie, kl. VII. 13.30 TTR — s. III Prod. rośl. 14.00 TTR — s. III Prod. zwierz. 15.00 Fizyka dla humanistów. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Polskie zdroje. 16.25 Kwant oraz film z serii „Świat, w którym żyjemy". 17.15 Teleexpress. 17.30 „Grupa B" — wojsk. pr. hist 17.55 Sonda. 18.30 „1939 — wrzesień" — pr. dok. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 „Teraz" — tyg. gosp. 19.30 Dziennik. 20.05 „Policjanci z Miami" — serial USA. 20.55 Kroniki PAT — Tak było... 21.10 Pegaz. 22.00 Pr. publ. 22.45 DT — Echa dnia.

КІНО

Bielsk Podl. Nadzór — pol. 18—20. Żyj i pozwól umrzeć — USA 21—24.

Czeremcha Antycasanowa — jug. 20. Galopem przez puszczę — węg. 23—24.

Hajnówka Greystoke — Legenda Tarzana — władcy małp. — ang. 18—21.

Michałowo Superglina — USA. Wielka przygoda psa Benjiego — USA 19—24.

(Працяг на стар. 4)

АДКРЫТАЕ ПІСЬМО СЯБРАМ

даны тавар — харчы. Ніхто не будзе ўцякаць з вёскі, калі ўмовы жыцця і працы будуць такія, як у горадзе!

Калі ўжо запануе дэмакратыя ў Польшчы — а гэта будзе праяўляцца ў тым, што беларус у Беластоку не будзе баяцца прызнацца, што ён беларус, і калі выкаранім астаткі сталінізму ў нашай свядомасці, а што будзе праяўляцца ў тым, што настаўнік будзе куды больш зарабляць за міліцыянера і той апошні будзе шанаваць чалавека і законы, і калі на месца сталінізму прысвоім сучасныя дасягненні ў арганізацыі грамадскага жыцця — тады, думаю, — перад беларусамі адкрыецца зусім рэальная магчымасць уладкаваць свае справы па-свойму, без дэзінтэграцыі народаў, пражываючых у Еўропе.

Адзінай нашай сілай у мірных суадносінах з суседзямі будзе матэрыяльная незалежнасць. Хто гэтага не ўсведамляе, мусіць, як мага хутчэй прысвоіць тую думку, а хто будзе перашкаджаць уводзіць у практыку гэтую ідэю, будзе найгоршым ворагам беларусаў!

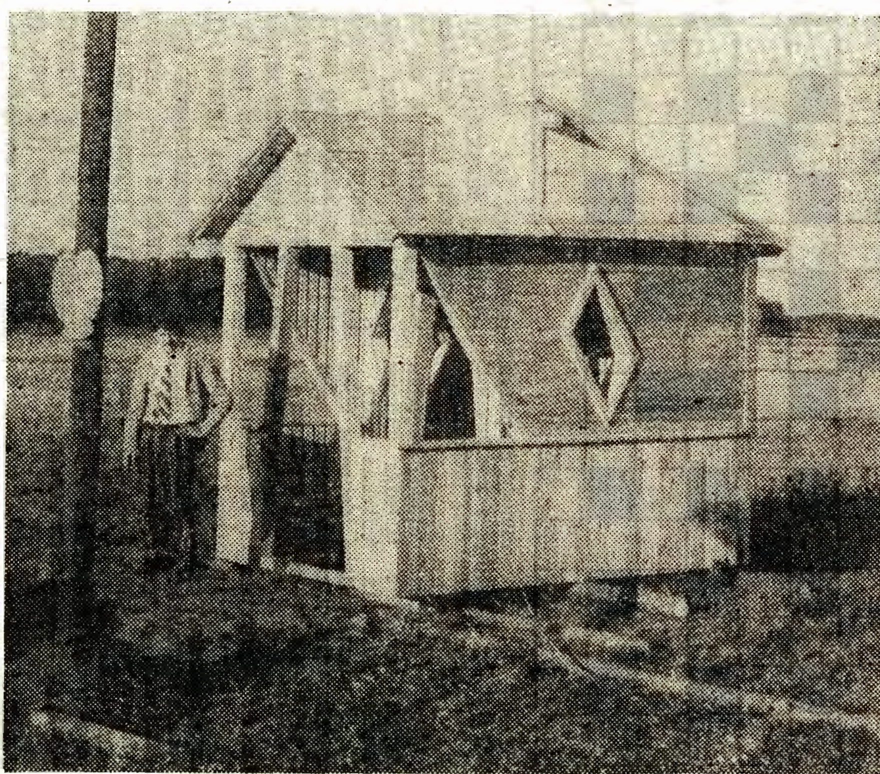
Вось і цэлае крэда нашага дзеяння на бліжэйшыя гады. Гданьскае асяроддзе беларусаў гэта зразумела і зрабіла першы крок да незалежнасці. Невялікі, але зроблены, бо, як кажуць кітайцы, каб прайсці тысячу кіламетраў, трэба зрабіць першы крок. Калі першага кроку не зробім, то будзем толькі гутарыць аб незалежнасці і наракаць, наракаць...!

Думаю, што вакол гэтай ідэі згуртуюцца беларусы, для якіх вялікім цяжарам ляжыць на сэрцы сітуацыя матэрыяльнага заняпаду дзейнасці розных арганізацый і ўсяго, што звязана з творчасцю, культурай, навукай, асветай урэшце!

Праз некалькі месяцаў сеймавай уставай будзе ўрэгулявана справа існавання ў Польшчы партый. І таму пакуль што трэба ўзяцца за падрыхтаванне ідэйнай дэкларацыі стварэння беларускай партыі ў Польшчы.

Праца гэта агромністая, але іншага выбару няма!

Міхась Куптэль

Новапабудаваная пачакальня на аўтобусным прыпынку ПКС у Вярстку пры дарозе з Палічнай у Дубічы-Царкоўныя.

Фота Я. Целушэцкага

ПАРА ПАДПІСВАЦЦА

Магу парадаваць чытачоў і рэдакцыю. У каталозе „Газеты і журналы БССР" з'явілася „Ніва". Але ў каталозе для замежных выданняў яе няма. Так што па-за межамі БССР яе ніхто не выпіша.

Янка Насута, Гродна

АД РЭДАКЦЫІ: Спадзяемся, што на будучы год „Ніва" знойдзе месца і ў каталозе замежных выданняў. Зараз прыпамінаем нашым чытачам, што ўжо пара падпісвацца на „Ніву" на 1990 год.

ПРАЗ ТЫДЗЕНЬ

В. Стахвюк: Паслявыбарчы пагалас (або беларусы ў палітыцы) ● А. Мальдзіс: Караткевіч на Мар'яцкай вежы ● Пытанне А. Баркага: Культ справядлівасці ці культ убоства? ● В. Луба: Партыя і меншасці ● Ян Максімюк: Рабіць сваю справу ● В. Мартыненка: Прыйшоў „Мясцовы час"! ● Ян Чыквін: „Мэмуары" Яна Пятроўскага ● Аўрора: Да бацькоў ● Грош у „Маёй звaніцы": Збярог! ● „Зорка" ● Сэрпайка: Ці маці табе ворог?! ● Кухня: Стравы з морквы ● „Ніўка": Растлумачальны слоўнік Ядання.

Ніва

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Ян Максімюк, Яўгенія Палопкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Марыя Феларук (машыністка), Ала Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч (рэдактар „Зоркі").

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok, skr. poczt. 149
tel. 232-4.

Wydawca Białostockie Wydawnictwo Prasowe 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1. Druk Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty: kwart. 1040 zł, półr. 2080 zł, rocznie 4160 zł.

WARUNKI PRENUMERATY

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy
— instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach, w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach
— instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów
— osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli
— osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsca zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch".
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw ul. Towarowa 28 00-950 Warszawa, skr. poczt. 12 PBK XIII Oddział w Warszawie Nr konta 370044-1195-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę
— do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego oraz cały rok następny
— do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego.

Zam. 1306/89 r. Nakład 4.900 egz. T-4.

НЕ ТОЕ, ШТО РАНЕЙ

(гумарэска)

Каб я навыцяжку стаў перад майстрам ці другім якім начальнікам? Цяпер не тое, што раней. Хутчэй ён будзе стаяць перад мной... Начальства многа, рабочых мала, а я ўсё ж спецыяліст. Слесар пятага разраду!... Пакрыўдзяць мяне тут, заўтра пайду туды — там даўно мяне чакаюць, а там не спадабаецца — пайду ўнь туды...

Прыходжу раніцай на работу... Рабочае месца з вечара не прыбрана, запасу дэталяў няма, ды і інструмент не гатовы. Ёсць тут майстар, ёсць гаспадар ці няма?

— А ну ідзі сюды! — паманіў я майстра пальцам. Той падбег, запыхаўшыся.

— Што гэта? — паказваю на пустую тару. — Чаму не прыйшоў раней, не падрыхтаваў усё неабходнае мне для высокапрадукцыйнай працы?

Тлумачэнні майстра я слухаць не стаў. Ведаю, што ён можа мне сказаць у апраўданне: адзін, не разарвуся, у наступны раз такога не паўторыцца... Расстроены майстар пабег да начальніка цэха — дасць, відаць, таму прачуханца! А праз некаторы час начальнік цэха пашыбаваў у заводаўпраўленне. Відаць, прама да дырэктара... Цяпер не тое, што раней!

... Але галоўнае пачалося ўвечары, калі я вярнуўся з работы. Хутка прыйшла і жонка. Маўчыць, чмыхае, грыміць на кухні посудам... Калі я спытаў, дзе грошы, каб ісці ў магазін па хлеб, яна і ўзарвалася:

— Лайдак, недарэка!... Другія на заробкі едуць, машыны, дублёнкі жонкам купляюць, а гэты капейкі на хлеб вытрасае...

Тут я адразу здагадаўся, што па дарозе дамоў жонка заходзіла да маці, гэта значыць — да цешчы. Цесць у мяне — дырэктар таго самага завода, дзе я працую, а я з прынцыпу не хачу ісці ні на якую пасаду. Цяпер не тое, што раней... Дык, відаць, цешча пазваніла цесцю, і той быў дужа не ў гуморы... Дзіўна, чалавек займае такую пасаду, а яму яшчэ нехта настрой можа сапсаваць...

Васіль Ферэнц

НІЎКА

АФАРЫЗМЫ

*

Пропускам у еўрапейскую культуру з'яўляецца метрыка хрышчэння.

*

Дэмагогія — святы саюз народаў.

*

Падпісвала лісты-ананімкі: „Прыгожая Душа".

*

Найдалей зайшоў у невуцтве.

*

Здзіўляючае, як у такой малой галоўцы можа змяшчацца столькі няведання.

*

Сон Метэрніха: бачыць сябе ў труне ў чырвонай шапцы якабінаў. Сон Ротшыльда: сніцца яму, што падарыў бедным сто тысяч франкаў і расхварэўся з гэтай прычыны.

*

Маладое дзяўчо сказала: „Гэты чалавек напэўна вельмі багаты, таму што ён жахліва брыдкі." Такім чынам думае і публіка: „Чалавек гэта напэўна вучоны, таму што ён вельмі нудны."

*

Мадам дэ Сталь — швейцарка. У швейцарцаў пачуцці так узнёслыя, як іх горы, але іх грамадскія погляды так вузкія, як іх даліны.

*

Лютэр ускалыхнуў немцамі — але Фрэнсіс Дрэйк зноў іх супакоіў: даў нам бульбу.

Генрых Гейнэ

КРЫЖАВАНКА З ЗАКЛІКАМ

Упоперак: 1) „Ніва", 4) імя Самуйлёнка, беларускага пісьменніка, 8) у ім ката не купляй, 11) насып на месцы пахавання, 12) часта смяецца, 13) горад як дзяўчына, 14) „Ніва", але не газета (у БССР), 15) віск, скавытанне, 18) заступіла касу, 20) ля грудзей маці, 22) іграе ў тэатры, 23) да айчыны або дзяўчыны, 24) з яго малака не надоіш, 25) майстар ад вупражы, 27) маці мужа, 29) чай, 34) лёс, 35) гімнаст у цырку, 36) у ім цяжка знайсці іголку, 39) прысмакі, 40) заляцаецца да паненкі, 41) месца зняволення, 42) пасудзіна з клёпак, 43) драпежная рыба.

Уніз: 1) вялікі горад на Сожы, 2) трэба яе адгадаць, 3) сэнс, 5) паміж аглоблямі, 6) публіцыстычны твор, напрыклад, у „Ніве", 7) імя беларускай паэтэсы з Гародні, 8) бліскавіца, 9) іграюць ёю хакеісты, 10) „Аўрора", але не з „Нівы", 16) суседка беларуса, 17) праўдзівак, белы грыб, 18) класік беларускай літаратуры, 19) найбольш дзейныя члены арганізацыі, напр. БГКТ, 20) плыве праз Гродна, 21) расце на дрэве, 25) цвіценне або развіццё, 26) можаператароджваць, падтрымоўваць або кідаць камені, але не рагоча, 28) расце на целе, 30) ёлупень, 31) не ідзе ў лад, 32) цыганскі, 33) смачны, калі зялёны з агарода, 37) сын сына, 38) пэндзаль з пакулля.

„ядань"

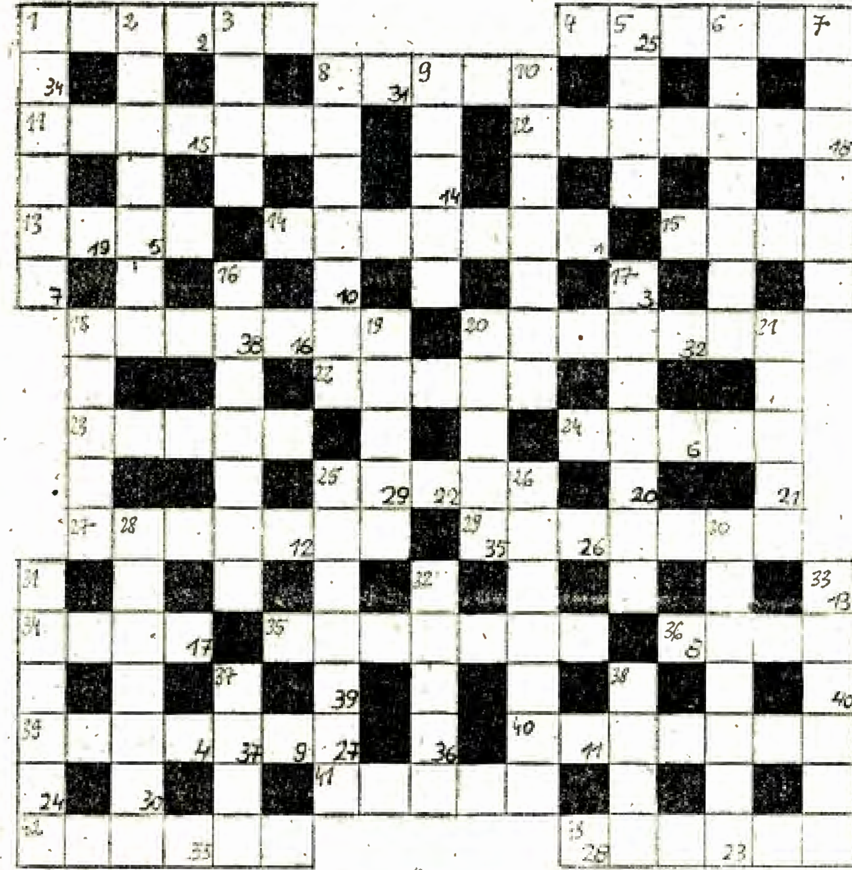
Разгадкай крыжаванкі з'яўляецца заклік, які створыцца, калі выпісаць літары ад 1 да 40 з клетак, панумараваных у ніжнім правым рагу. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца прышлюць у рэдакцыю правільны заклік, будуць разыграны дзве кніжныя ўзнагароды.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 32.

Упоперак: капуста, навука, артэрыя, трэнер, гармата, агрызак, Таймыр, кавалер, сварка, старана.

Уніз: андатра, куранты, качарга, пастар, турыст, актрыса, майстар, акрабат, граніт, золата.

Кніжныя ўзнагароды выйгралі: Надзя Сяўрук з Мінска і Тамара Вабішчэвіч з Ямнага.

*

— Мамачка, ах, які анекдот я чула!

— Ну, раскажы.

— Не, што ты, я яшчэ надта малая для яго.

*

— Вялікае дзякуй, што вы зайшлі да мяне ў госці.

— Так, пагода такая страшэнная, і нічога лепшага зараз не прыдумаеш.

*

— Як пражывае ваш сын?

— О, з кожным днём ён становіцца штораз больш падобны да мяне.

— Божа ж мой, а можа ў нечым вам дапамагчы?!

*

Размаўляе двое канібалаў:

— Божа мой, ты паправіўся адразу на дваццаць кілаграмаў!

— Так, тып, якога я ўчора з'еў, быў вельмі худы.

*

Пасля шлюбу маладая жонка звяртаецца да свайго пажылога абранніка: „Мой дарагі, хачу паспрабаваць напісаць сваё новае прозвішча — дай мне тваю чэкавую кніжку!"

Ацэньваючы чалавека, падумай, чаго ён быў бы варты, калі б не быў на пасадзе.